

MAGYAR DRÁMAÍRÓK
19. SZÁZAD
I.

EÖTVÖS JÓZSEF
(1813-1871)

ÉLJEN AZ EGYENLŐSÉG

VÍGJÁTÉK NÉGY FELVONÁSBAN

1840/1844

SZEMÉLYEK

GRÓF ÁBRÁNYI

ILKA, *leánya*

HEGYFALVY, *alispán*

HEGYFALVYNÉ

VILMOS,

IRMA, *gyermek*

PERLEGI, *a gróf táblai ügyvéde*

GYULA, *fia*

GÁBORSZKY, *ügyvéd a Hegyfalvy házában*

BIRI, *Irma szobaleánya*

FERENC, *inas gróf Ábrányinál*

JÁNOS, *az alispán huszárja*

ELSŐ, MÁSODIK, HARMADIK KORTES

CSELÉDEK, KORTESEK

Játékhely: Hegyfalva, részint Gróf Ábrányi, részint Hegyfalvy házában.

ELSŐ FELVONÁS

ELSŐ JELENÉS

Kert, bal oldalon a grófi lak, jobbra lugos, előtte asztal, melynél részint ülnek, részint körüljárnak.

Gróf, Ilka, Hegyfalvy, Vilmos, Irma, Perlegi, Gyula.

- PERLEGI. Akármit mondjon nagysád, annyi bizonyos; ha ez úgynevezett haladásokat még egy ideig folytatjuk - mindennek vége.
- VILMOS. Azaz: minden pernek, nemde?
- PERLEGI *neheztelve.* A teinsúr mindig víg, mindig enyelgő, de ne féljen, eljön az idő, midőn változni fog, mint mások.
- VILMOS. Engedelmet, teins táblabíró úr - nem akarám sérteni; de ha minden katona végre invaliddá lesz, ebből az következik-e, hogy emez mankóján jobban harcol, mint ifjú bajtársai?
- PERLEGI. Nem fogok elmésséggel versenyezni; de hogy egy szép nagy per is szép dolog...
- VILMOS *nevetve.* Főképp, ha hosszú.
- PERLEGI *növekedő haraggal.* Ha hosszú, ha hosszú! ez az örök panasz - mintha az igazságot olyan könnyű volna feltalálni, mint az ifjúság gondolja.
- VILMOS. Igaza van. Ha mint gyermekek, Irmával bújósdit játszánk, Irma behunyta szemeit, s akkor azt hívé, nem látja senki. - Mit ő gondolt, az hazánkban az igazságra illik: bekötvék szemei, s ím senki nem találja.
- HEGYFALVY. Ne vegye rossz néven fiam tréfáit; napjainkban mind úgy gondolkoznak.
- PERLEGI. Fájdalom! Fiam sem sokkal jobb. Egyébiránt idővel talán ő is megjőzanodik. Fiatal korában mindenikünk nagy, hatalmas pert kezd a főnnállók ellen; később megelégszik, ha traktálhat, s csak költségeit visszakaphatja.
- VILMOS. Korunk talán valamivel szerencsésebben vitte pereit.
- PERLEGI. Meglehet; csak azt kívánom, hogy akik ez ügynek legbuzgóbb pártolói valának, soha meg ne bánják tetteiket. Mi magosan áll, sokaknak alólról úgysis parányinak látszik; jó-e, leereszkedni, egy sorba állva a tömeggel, meggyőzni mindenkit, hogy nem csalódott? Ez más kérdés.
- GRÓF. Már mi ezt illeti, a fiatalsággal tartok. Azon természetelleni elkülönzéseknek, melyek osztály és osztály közt léteznek, végre meg kell szűnni nálunk is. Vagy volt-e nevetségesebb valami azon büszkeségnél, mellyel a mágnás a nemest, ez ismét szegényebb társát -

ez a polgárt s így tovább, egy magyar a másikat lenézé? Fölvilágosodott századunk ily képtelenségeket nem tűr tovább.

- VILMOS. Helyes, éljen az egyenlőség!
- PERLEGI. Jól van, jól! adja az ég, hogy méltóságtok szép okaikkal önmagukat éppen úgy meggyőzhessék, mint azokat, akikhez szólnak; de tudok eseteket - -
- IRMA. Politika és mindig politika, s mi szegény asszonyok, kik nem értünk, s azért nem szólhatunk hozzá!
- VILMOS. Az ártatlan azt hiszi: mert nem ért, nem szólhat hozzá - tegnaptól óta jöttél Magyarországra? *Gyulához.* Átadtad-e már a könyveket, melyeket a városból hoztunk?
- GYULA. Még nem, de...
- ILKA. Ah! könyvek! Hol vannak?
- GYULA. Itt, a mellékasztalra tevém. *Fölkel.*
- ILKA. Nézzük. *Az asztalhoz mennek.*
- GRÓF. Mi talán rá is gyűjthetünk - tüzet! *Inas gyertyát hoz.*
- HEGYFALVY *fölkelve rágyújt.*
- PERLEGI és GRÓF *a szín elején beszélnek.*
- PERLEGI. Nagyságos uram! az alispán jókedvében van, most traktáljunk - ígérlen neki százezer forintot, százötvenezer ha kell, de traktáljon mindenesetre - a per vonaglik.
- GRÓF. S valóban oly szükségesnek hiszi?
- PERLEGI. Mondom, a per vonaglik, nincs más mód.
- HEGYFALVY *ezalatt hozzájuk jött.*
- GRÓF. Talán egy kis séta nem ártana?
- HEGYFALVY. Menjünk - úgyis az új rózsalugast nem láttam még: valahányszor kertedben körüljárunk, mindig valami új szebbítést találok.
- GRÓF. Hízelegsz; ha kertedre csak valamivel többet költenél, még szebb lehetne.
- HEGYFALVY. Tudod jó Erzsikém gondolkozásmódját; s nem mintha éppen ellenzené, ha másképp akarnám, mert hisz' ő mindent tesz, mit én kívánok: de magam is látom, hogy igaza van, mi inkább akvirálunk.
- PERLEGI. Jobb is - a roppant investíciók, melyeket önagysága e jószágban már tett, bizonyosan két procentet sem hoznak. *Halkan a grófhoz.* Most rajta!
- GRÓF. Igazsága van, barátom; de ismeri szeszélyemet mások közt - mit is akartam mondani? - igaz, nekünk perünk is van e jószág iránt. Mit gondolsz, Hegyfalvy, nem volna-e jó, ha traktálnánk? *E beszéd alatt kifelé sétálva eltűnnek.*

Vilmos, Ilka előre jönnek. Irma, Gyula hátulról.

ILKA *kezében könyv.* Köszönöm szép könyveit; mi már itt azt hittük, hogy elfelejtett.

VILMOS. Ilka! hogy mondhat ilyeket?

ILKA. S tán nem volt jogunk? Ott marad városában két héttel tovább, mint föltevés; nem ír, nem felel Irma leveleire; úgy tartom, nem sok szerénységre vala szükségünk, hogy e gondolatra jöjjünk. Vannak példák...

VILMOS. Mért e keserű szavak? Pár percig lehetünk tanú nélkül, s ön szemrehányásokra használja.

ILKA. Talán nekünk is vannak kémeink, és...

VILMOS. Azok mit mondanak?

ILKA. Hogy Hegyfalvy Vilmos oly elmés úrfi, hogy... hogy még, nagy kérdés - tudna-e valakit szeretni? Legalább vannak emberek, kik ezen kételkedni mernek, és...

VILMOS. S ön azok közé tartozik, nemde? Természetes - nem andalgok magányosan a hold szelíd sugárainál, nem állok wertheri szomorúságban az emberek közt, szerelmemet nem teszem ki cégérnek a sokaság előtt: ki hinné, hogy szeretni tudok; nemde úgy van? Az, hogy bent talán annyival van több, mennyivel kevesebb mutatkozik a felszínen - hogy nem a legtelibb szív szólal föl lehangosabban, arra nem gondol senki.

ILKA. Ne nehezteljen ön, lám én oly szerencsétlen vagyok - atyám...

VILMOS. Gondolja, észrevesz valamit?

ILKA. Isten mentsen. Valahányszor önről szól, mindig azt mondja, hogy sokkal több esze van, mint hogy valaha szerelmessé válhatnék.

VILMOS. Tehát ő azon valaki, ki szívemen kétkedik - könnyű lesz őt az ellenkezőről meggyőzőnöm - szerepemet úgymint már alig vihetem tovább. Ócsárlom az asszonyokat, elméskedem a házasság fölött, s ha tréfáim közt önre nézek, lábaihoz borulhatnék.

ILKA. Tudom, tudom, ó Vilmosom, de az Istenért, el ne árulja magát - mindennek vége lenne, azonnal elküldenének, s többé nem szólhatnánk egymással: atyám *zavarodottan*, önnek igaza volt.

VILMOS. Nemde önagysága, a liberális mágnás nem adja nemesembernek leányát? Nem mondtam? Ó, én ismerem e szabadelvű urakat - hangos szó akármennyi - tettel minek követnék elveiket? Ők az egyenlőség barátai, s mint barátok szokták, szép beszéddel róják le tartozásukat.

ILKA. Előbb még kételkedtem, de a minap B. Kőszeghy volt nálunk; ő is szabadelvű, mint ön tudja, s mikor a többi vendégek elmentek, ketten egy ideig nem tudom kiről beszéltek, ki leányát szintén nemesembernek adta - nem képzelheti, mily szörnyű dolgokat mondtak.

VILMOS. Ne féljen - hol két szív igent mond, a világ hasztalan kiált nemet közükbe; - van egy titkos ereje a szerelemnek, mely végre előítéleteket is legyőz. *Visszatekint.* De menjünk arra, itt Gyula közelg hűgommal, hagyjuk őket magányosan. *Beszélgetve el.*

MÁSODIK JELENÉS

Irma, Gyula.

- GYULA. Hát végre, mitől régen félttem, megtörtént.
- IRMA. Nem értem önt.
- GYULA. Azt hiszi, nem tudok mindent? A gróf, kiről szülői egy idő óta annyit beszéltek, s ki a napokban eljövend, mi volna más, mint kérő?
- IRMA. S ebből mi következik, mint hogy felföldjére ismét visszautazzék - vagy talán nem bízuk szavamban?
- GYULA. És szülői?
- IRMA. Eleinte talán neheztelni fognak, később majd kibékülnek.
- GYULA. Fog-e ellentállhatni akaratuknak?
- IRMA. Atyám azon tíz év alatt, melyek óta mostohámmal él, nem akart semmit, s mostohám - engedelmeskedni szeretet nélkül gyávaság. No, s miért néz oly búsan, oly kételkedve reám?
- GYULA. Ó, Irma, ön erős és szilárd akarat, de szülőinek ellenében...
- IRMA. S ön mestere az önkínzásnak; tudja hogy szeretem - talán hibáztam, hogy megmondám - de megtörtént, s nem kételkedhetik rajta; rövid időre még titkolódnunk kell, de ez nem tart soká, s akkor, ha birtokom csakugyan földi boldogságnak biztosítása, céljánál áll: - ön ifjú, gazdag, tele reményekkel - nos, mondja nekem, hol van itt ok szomorkodásra? Köröskörül egész láthatárán napsugárok, s ön a kis árnyéknál, melyet maga vet magának, éjről ábrándozik.
- GYULA. Mit tehetek róla!
- IRMA. Sokat, igen sokat; - nézze bátyám, nem egészen egyenlő-e helyzetők? A gróf nem kevésbé büszke atyámnál; ő leányát alispán fiának - mint az alispán szegény magamat ügyvédnek - nem adja; - s ím Vilmos víg, s higgye el, lelkének derültsége nem hidegebb azért. De ott jönnek az öregek, menjünk Ilka után - nem jó, ha sokat együtt látnak - atyám még gyanakodó. *Beszélgetve el.*

HARMADIK JELENÉS

Gróf, Hegyfalvy, Perlegi. Ellenkező oldalról beszélgetve jönnek, s a színen átmenve, többször megállnak beszélni.

- GRÓF. Mint mondám, az egész dolgot csak a világ kedvéért kívánom; évekig egymás mellett lakunk a legszebb barátságban, minek perlekedjünk? - Jóságomhoz némi jogaid vannak, a beruházások, mint magad tudod, roppantak; egyezzünk meg inkább barátságosan; - a per, hidd el, eltartana még évekig.

- PERLEGI. Legalább huszonöt esztendeig, teinsuram, legalább huszonöt esztendeig.
- HEGYFALVY. Tudom, tudom; de lám: családom a falu nevét viseli és...
- GRÓF. Ily középkori előítéleteken talán túl vagyunk; napjainkban minden név szebben hangzik egy kevés pénz, mint bármely szép prédikátum hangjai mellett.
- HEGYFALVY. Ne érts félre, de *zavarodottan* Erzsikém - hisz ismered -, soha meg nem egyeznék.
- GRÓF. Lássá az ember, még azt akarná elhíttetni velünk, hogy házánál neje parancsol, mintha bizony...
- HEGYFALVY. Ki mondta ezt? De tudod, van egy bizonyos kímélet, egy bizonyos...
- GRÓF. Jól van; hogy tehát nőd tökéletesen megnyugodjék, huszonötezer forinttal többet adok: százhuszonötezer forint ugyan sokkal több, mint mennyit jogod ér, mert a két pusztá, melyet együtt bírunk, tudod, nagyon homokos; de jó barátság fejében legyen meg ez is.
- PERLEGI. Már, méltóságos uram, ez ellen nekem protestálnom kell; - százhuszonötezer forint - mit gondolsz? hisz az egész nem ér többet.
- HEGYFALVY. De talán valami más mód is lehetne, valami *zavartan* családi összeköttetés.
- GRÓF. *halkan*. Innen fú a szél? *Fönn*. Hisz arról később szólhatunk; de talán a huszonötezer forint helyett ürgei jogaimat akarod? Ürge szép jószág - végezzük el egyszerre azon pert is; én lemondok jogaimról. *Mindhárman beszélgetve el*.

NEGYEDIK JELENÉS

Vilmos, Ilka, Gyula, Irma. Hátulról közelítenek.

- IRMA. Mi dolga lehet atyámnak a gróffal? - oly komolyan szólnak.
- GYULA. Úgy hiszem, per iránt egyezkednek.
- ILKA. Istennek hála, hogy egyszer a sok perlekedésnek vége szakad.
- VILMOS. Nem nagy reményem van; egyezkedni csak az szokott, ki előre tudja, hogy a perrel semmit sem lehet nyernie, s ha atyám akarna is, nem hiszem, hogy mostohám megegyeznék, pedig házukban egy lélek, egy akarat uralkodik. - Csak rosszabb következése ne legyen.
- ILKA. Mily rossz következés?
- VILMOS. Halálos gyűlölség, mi Magyarországon a barátságos egyezkedéseknek közönséges következése. Egyébiránt nem vagyunk atyafiak - ez megnyugtat.
- ILKA. Ha nem egyeznek meg, mi a pert elveszítjük, s el kell költözködnünk.

IRMA *vígan.* Ne félj, itt van Perlegi, ő bizonyosan egy ideig fenntartja még az igazság sújtó karját, mely ha végre lecsap - annyi papiros közt kardja eltompul.

ILKA. Oh nem, nem a pernek három hónap múlva vége lesz: Perlegit beszélni hallottam atyámmal - nincs semmi remény.

VILMOS. S ön azt az ellenfélnek mondja meg? Ha ezt Perlegi tudná - De nyugodjék meg; különös szerencsétlenség volna boldogtalanná válni Magyarországon azért, mert per idő előtt kezdődött.

IRMA. Ott jönnek, s valóban mogorva képpel.

ÖTÖDIK JELENÉS

Előbbiek, Gróf, Perlegi, Hegyfaly. Beszélgetve jönnek.

GRÓF. S ez végszavad?

HEGYFALVY. Hidd el, barátom, ha lehetne... én...

GRÓF. Tudom, nőd nem engedné.

HEGYFALVY. Ami nőmet illeti, ő nem akadály, de...

GRÓF. Legalább, ha az egésznek rossz vége lesz, engem nem vádolhatsz; százhuszonezer forint s ürgei jogaim - ez úgy hiszem, elég.

PERLEGI. Még egyszer mondom: fölötte sok, s csak mert nagyságod éppen elhatározottan úgy akarja, egyeztem belé; egyébiránt kérem, emlékezzenek meg, hogy én éppen ellenkezőt javasoltam.

GRÓF. Ne féljen; úgyis amint látszik, nem lesz semmi belőle: barátom lovagi érzeményei nem engedik, hogy nője engedélye nélkül itt valamit tegyen. - Ne többet erről. *Ilkához.* Megmutattad-e vendégeinknek az új georginát, mely éppen most virágzik?

IRMA. Gyönyörű virág.

HEGYFALVY. De, leányom, amint látom, estvededik. Talán hazamehetnénk.

ILKA. Már? Oly szép az est, maradjanak még.

HEGYFALVY. Kedves nőm várni fog - menjünk, kedveseim; *a gróffal kezet szorítva* reményilem, nem veszed rossz néven, hogy kívánatodat nem teljesíthettem.

GRÓF *megrázza kezét.* Hogy is beszélhetsz így? - Mi régiek maradunk. *Egymás közti búcsúzás.*

Hegyfaly, Vilmos, Irma el jobbra, Ilka be a házba, Gyula hátul járkál, néha előre jő, s ismét eltűnik. Gróf, Perlegi.

GRÓF. Ki mondta volna ezt?

- PERLEGI. Bizonyosan Fakúthy informálta - ügyes prókátor, s meg kell vallani, ha nagysád részéről a per úgy állna, mint az ellenfélnél, s nagysád egyezkednék - én sohasem jönnék házához. De Hegyfalvyban nem kerestem volna ennyi szilárdságot.
- GRÓF. Szilárdságot? - mondja inkább: gyöngeséget; ha nője nincs, gondolja, meg nem egyeztünk volna? Nem tudom, mily hadvezérről hallám, hogy ingadozni látván seregeinek egy részét, hátuk mögé ágyúkat állíttatott. - Ez Hegyfalvy helyzete. - Csak azért tántoríthatlan, mert fél. - De akárhogy - mit tegyünk?
- PERLEGI. Én nem tudom; a pörnek vesznie kell - talán még egy kis opposíció s izgága a likvidációnál; de mindez soká nem tarthat, s ily gazdag felperesnél sikertelen.
- GRÓF. Nem hiszi, mennyire bosszankodom; e házban növekedtem, éltem; e kertben nincs egy fa, melyet nem én vagy szüleim ültettek, s most el kell távoznom. - Átkozott ősiség!
- PERLEGI. Talán még volna mód: Hegyfalvy többször családi összeköttetésről szólott; - nagysádnak egyetlen leánya van, s Vilmos helyes ember...
- GRÓF. Képtelenség! - Arról szó sem lehet.
- PERLEGI. Én nem látom, miért nem? A Hegyfalvy családnak szép jószágai vannak, jogaik roppantak, a Vilmos az egyetlen figyermek.
- GRÓF. És leányom! - És Vilmos, kinek az egész eszébe sem jut.
- PERLEGI. Ki tudja! A szomszédság - a koregyenlőség.
- GRÓF. Mondom, hogy nem; én ismerem Vilmost; ő víg, könnyelmű és sokkal eszesebb, mintsem fiatal fejét a házasság járma alá bocsátaná. És ami Ilkát illeti, érte jótállok. Az egész csak Hegyfalvytól, vagyis inkább nejtől ered, kik, minden szabadelvűségök mellett, menyöket szívesen neveznék grófnőnek. - Higgye el, ismerem én ezt.
- PERLEGI. De ha úgy volna is, mit árt, ha nekünk hasznos? S még egyszer mondom: Vilmos, noha elveit egy cseppet sem pártolom, oly elmés, oly nyájas s csinos ember, hogy Ilka kisasszony talán nagy megerőltetés nélkül beleszerethetne; hacsak nagysád azon meg nem ütököl, hogy Hegyfalvy nemesember, és -
- GRÓF. Mit képzél felőlem *kacagva*, én, azon, hogy nemesember, én! Ó, barátom, mily kevésbé ismer. - Kérje tőlem leányomat fiának, s ha szereti, itt kezem, az övé.
- PERLEGI. Isten mentsen, nagyságos uram; én csak úgy gondoltam - vannak emberek... no, szó és tett két dolog, én nem veszem rossz néven senkinek.
- GRÓF. De én, éppen én, ki oly hangosan hirdetem korunk szabadabb elveit, ki polgárok s nemesek közt egyenlően választom barátimat... Perlegi, ugyan mi jutott eszébe?

- PERLEGI. Csak gondoltam, mert megvallom, nem képzelhetem, mi más ok gátolhatná e minden törvényes tekintetben oly kívánatos házasságot.
- GRÓF. S ön azt hiszi, hogy én azon hatalommal, melyet leányom fölött gyakorlok, így visszaélhetnék, hogy tulajdon gyermekemet eszköznek tekintsem, melyet pereim bevégzésére használok? Nem volna-e ez alávalóság?
- PERLEGI. Amint méltóságod gondolja. De megyek - segédemnek még ma írnom kell; - ha már így nem végezhetjük perünket, legalább gondoskodnunk kell, hogy a felperes ne seb nélkül győzedelmeskedjék. *El a házba.*
- GRÓF *szünet után - keserűen.* Ah! Hát ez célotok; természetes, a tekintetes úrnak gróf menyre van szüksége: a per jó alkalom, a gögös mágnás hogy merne ellentállni, ha jószágvesztéssel fenyegetik? Minden rendén van... hisz az egyenlőség századában élünk, s mit érnének fönséges elveink, ha a nemesúrfi nem mágnásleányt vezetne oltárhoz? Oh, tekintetes uram és asszonyom, én ismerem szabadelvűségteket; mit magatok fölött láttok, könnyű, haszontalan fellegek; melyeket az első szellő elvisz; alattotok por, megvethető göröngy, melyet lábbal tapodtok, csak ti a nagyok, a fönségesek, kiknek minden istenteremtette lény alattvalója - vagy legföljebb hasonlója. De most az egyszer csalódtatok: történjék inkább bármi, ez bizonyosan nem! - S mégis, ha meggondolom, hogy e helyet el kell hagynom; hogy, miután annyi évet töltöttem e házban, távoznom kell, elkergetve tanyámról, s hogy még bosszút sem állhatok - hogy nem tehetek semmit *lábbal toppant, gondolkozik.* Bosszút? Hátha mégis bosszút állhatnék e gögös, felfuvalkodott fajon? *Mindig gondolkozva.* Gyula leányukat szereti - a leány, mint Ilkától hallám, viszonzza érzeményeit; de a szabadelvű alispán úr talán leánya számára is mágnásról gondoskodik, s csupán következeteségből nem engedheti, hogy gyermeke ügyvéd fiához menjen, kinek, mi több; nagyapja mesterember volt. - Mit, ha e fiatalemberen segítenék? - *Hátranéz.* Ott búsong egy félóra óta a faszor alatt. *Szünet.* Miért ne tenném? Így legalább bosszulva leszek! Oh, tekintetes és vitézlő uram, az egyenlőség századában élünk; a teória felséges, próbáljuk meg egyszer praxisát! *Hátrafelé menve az éppen átmenő Gyulához.* Barátom, Gyula! ily mély ábrándokba merülve?
- GYULA *előrejő.* Méltóságos uram!
- GRÓF. Min szomorkodik?
- GYULA. Az est oly szép - föl s alá jártam e fák alatt.
- GRÓF. S talán valakire gondoltunk?
- GYULA *zavartan.* Nem - de...
- GRÓF. Tudom; tudom, s vannak pillanatok, hol magányra van szükségünk, nemde? Én is ismertem ezt, fájdalom, hogy e bajokon oly régen átmentem.

GYULA. Az est szép, a természet...

GRÓF. Az ön korában a természet közönségesen felejtett barát, kihez csak akkor fordulunk, ha vigasztalás kell, azt véli, nem vettem észre, hogy ifjú barátom, ki itt előttem áll, egy bizonyos valakit szeret, s hogy érzelme azon bizonyos valaki által viszonztatik. S minden rendén van, ha a szülőknek egy cseppel több józanság jutott volna a természet kezéből. Ugye nem egészen csalódom?

HATODIK JELENÉS

Előbbiek, Vilmos.

VILMOS *halkan jó jobbról; észrevéve a jelentevőket, egy fa mögé vonul.* A gróf még itt? Elrejttem magam.

GYULA *mindig zavartabban.* Nem értem nagysádat.

GRÓF. Miért e titkolódzás? Mondom, tudok mindent; hibája a leányoknak, hogy néha többet tudnak, mint kellene; a szerencse az, hogy amit tudnak, azt el is mondják. Ilka elbeszél - higgye el, való részt veszek sorsában.

GYULA. Köszönöm, méltóságos uram - de Ilka kisasszony mindig csak enyeleg.

GRÓF. Önnek jó ízlése van: Irma szép, elmés leány, s ha jelenvalókat dicsérni nem volna elveim ellen, hasonlót mondhatnék kedvese ízléséről is. Ön bizonyosan boldog lesz.

GYULA. Boldog!

GRÓF. S miért nem? Mert szülői ellenzik? Való ellenzésüknek oka pusztán előítélet, amelyet épp azért, mert okokkal nem védhetnek, annyival szilárdabban fognak védeni, anyja mostoha, kit Irma nem szeret - akadályok kétségkívül; de mit árt az, ha szeretettünk?

GYULA. Ó, de ha az akadályok áthághatlanok, ha szerelmünket semmi remény nem segíti, ha senki nincs, kinek szerelmünket megvallhatnók - s a szív kétszer görnyed öröm és bánat terhe alatt.

GRÓF. S ha én segíthetnék?

GYULA. Nagysád?

VILMOS *halkan.* Ó!

GRÓF. Ha szavamat adnám, hogy Irma öné lesz?

VILMOS *halkan.* Erre kíváncsi vagyok.

GYULA. Teljes lehetetlenség; a Hegyfalvyak e házasságba sohasem fognak megegyezni.

GRÓF. Vilmos is ellenezné? Ő is osztaná szülői előítéleteit?

GYULA. Nem tudom - Vilmos barátom; de ha mindazokra gondolok, miket másokon már tapasztaltam: ki tudja, nem csalódtam-e benne is?

VILMOS *halkan.* No várj!

GRÓF. Megvallom, felőle jobb reményben vagyok. De hagyján! tegyük föl, hogy az egész család ellenzi kívánatát, mit árt az?

GYULA. Ha nem egyeznek meg, Irma miképp lehet nőmmé?

GRÓF. Ha azzá lesz, mielőtt megegyezésöket kérné.

GYULA. Nem értem nagysádat.

VILMOS *halkan.* De én félig-meddig értem.

GRÓF. Szóljunk tisztán: ön Irmát szereti, s tőle vizontszerettetik; szülői, nevetséges gögből, a házasságot sohasem fogják megengedni. Már közelg a felföldi mágnás, kit a mostoha e leánynak szánt. Ha eljött, s kedvese kényszerített: ön boldogtalan lesz. - Irma még boldogtalanabb; mert higgye el, ily esetben a legkönnyelműbb leány többet szenved a legérzékenyebb férfinál. Már ha ön kedvesét egyszer az oltárhoz vezette, mind e bajoknak eleje lesz véve. - Az ősz közelg... jókorabb esteledik, a templom két lépésre... a tiszteletes személyes barátom... s Irma önt annyira szereti. - Ért most?

VILMOS *halkan.* Bravó, méltóságos uram!

GYULA. Ne üzzön tréfát velem; ez nem lehet komoly szándéka.

GRÓF. Csalódik, komolyan szólok, s ha egy percig meggondolja helyzetét, át fogja látni, hogy tanácsom jó.

GYULA. Lehetetlen.

GRÓF. Ha a leány szerelmét bírjuk, nincs többé lehetetlenség

GYULA. De nem lennék-e a világ legalávalóbb embere, ha a szerelmével ennyire visszaélnék?

GRÓF. Ki szólt itt visszaélésről? Vegyük a dolgot praktice! - Ön fiatal ember, gazdag, teli reményekkel, a jövő tisztújításnál főbírónak választatik, három évvel később, ha úgy kívánja, követté vagy alispánná - minden apa boldognak nevezheti magát, ki leányának ily férjet választhatott. Mi tehát a Hegyfalyvak ellenzésének oka? Gög, pusztá, nevetséges fölfuvalkodás.

VILMOS *halkan.* Köszönjük.

GRÓF. S ennek ön fel akarná áldozni Irma életboldogságát s szerelmét - mindent? Gondolja meg, barátom! mindent egy előítéletnek.

GYULA. S Irma neve, becsülete?

GRÓF. A világ ítéletétől fél? Azt hiszi, mert Hegyfalyvék ellenzik házasságát, ha megtörtént, nem fognak megnyugodni? Mi rosszul ismeri az embereket! - Az első órákban lármázni s fenyegetőzni fognak, tudja isten, mi szörnyűségekkel - főképp a teinsasszonynak ily alkalommal szép szónoki tehetségei lehetnek - később a láрма elhangzik, s

csak hosszú képek maradnak, míg pár hét múlva minden rendén lesz, s az alispán a világ legboldogabb emberének hirdeti magát. Józan kifogás ön iránt senkinek sem lehet, s azon egy hibáját, mely most akadályul szolgál, bizonyosan senki említeni nem fogja. Meglátja: nem múlik el félév, s az egész család büszkén hirdeti, hogy leányukat soha mágnásnak nem is adták volna.

GYULA.

És a szülők akarata?

GRÓF.

Akarata! Van-e Hegyfalvy házában más akarat, mint az asszonyé? S ez érdemel-e annyi kíméletet? Higgyc el, ha szegény elnyomott barátom szólni merne, nem volna fortélyra szükségünk. De menjünk a házba, nem szerelmesnek az est hűvös, bent bővebben szólunk e tárgyról. *Elmennek a házba.*

VILMOS

előrejön. Oh sors! oh sors! ki meri mondani, hogy nem pártolod a szeretőket? Ide jövök, hogy Gyulával szóljak, s a grófot találom, ki önmaga adja a legjobb tanácsot önmaga ellen, s maga ajánlkozik kivételére. Lássuk *gondolkozva*: a templom kétlépcsnyire, a tiszteletes személyes barátja - hosszabb estvék, s mi több, holdfogyta; ha a dolog megtörtént, ki ellenezheti? Pár óráig dörögnek, pár napig bosszankodnak - két hét múlva mindenki megelegszik. - A terv oly szép, hogy szinte kár volna, ha többet nem követnék; lássuk: Irma Gyulát szereti, Ilka engem; Gyula személye s vagyona ellen nem lehet kifogás, ellenem sincs: hát mi gátolja boldogságát? Hasztalan előítélet - a középkor maradványa, éppen az, mi miatt én szenvedek, s mit, a gróf bölcs véleménye szerint balgaság volna tisztelni; egyébiránt apám híres szabadelvűségéről, később helyben fog hagyni mindent, csak hogy ellenzésének való oka ne gyaníttassék; grófom még szabadabb elvű. Hol itt a különbség? Méltóságos uram, ez angyali gondolat volt, s ha két hét múlva nem nemesembert szorít mint vót szabadelvű szívéhez, s ha nem hirdeti az egész világnak, hogy életének legszebb kívánata teljesedett, midőn leánya nem mágnástársai közül választott, nem én leszek oka.

A kárpit legördül.

MÁSODIK FELVONÁS

ELSŐ JELENÉS

Szoba Hegyfalvyék lakában. Irma dolgozóasztalnál, Vilmos.

- VILMOS. Amint mondám, füleimmel hallottam; a gróf angyali ember.
- IRMA. Nem látok okot ennyi elragadtatásra.
- VILMOS. Nem, hálátlan; s nem gondoskodik-e kiházasításodról, s nem kötelességünk-e, s pedig szoros felebaráti kötelességünk, részünkről ismét leánya kiházasításáról gondoskodni, s fölmenteni őt mindazon bajoktól, melyek ily fontos határozattal összekötvék.
- IRMA *fölkel.* A büntetést megérdemlené; de az egész balgatagság - semmi más.
- VILMOS. Balgatagság? Szavamat adom, én tanácsát követni fogom.
- IRMA. S én?
- VILMOS. Te?
- IRMA. Hát valóban azt gondolod, hogy magamat e lépésre elhatározhatnám?
- VILMOS. S miért nem?
- IRMA. Tudod-e, mi egy nő becsülete?
- VILMOS *hevesen.* A női becsület? - Ó, ne félj - jól tudom azt; nem követni világi tekintetet, vagyont, szép nevet, külső fényt, hanem szívet; nem színlelni szerelmet, nem kínozni álközönyösséggel azt, kiért lángol; nem hazudni - egyszóval: én mást nem ismerek; s ha teremben valami volna, mi azt sérti, hidd el, én nem javasoltam volna testvéremnek.
- IRMA. Szavam nem úgy vala értve... ismerlek, s e részben bátran követném tanácsodat - de a világ! Vilmosom, a világ!
- VILMOS. A világ! - s mily világ? Egypár szomszéd, a falu, legfeljebb a vármegye, s ettől tartasz? Egypár ízetlen beszélgetés, mely legfeljebb tizennégy napig tart, s ennek áldoznád föl boldogságodat? Ó, ti asszonyok! hogy mindig ily állhatatos harcot víttok boldogságtok ellen! - Elöl négy főségesen hangzó elv, s ha ez legyőzetett, százféle kétely s félelem; s ha ettől is megszabadultatok; a világ, az illedelem, hiúságtok; - ha a paradicsom megnyílnék előttetek s a kapunál csak egy anyó vagy nénike áll, ki ujjával fenyeget: ti nem mertek belépni.
- IRMA. Mindez szép és jó, de gondoltál-e az akadályokra?

- VILMOS. Meggondoltam mindent. - Megvallom, első tekintetre féltem, hogy tervünk a tiszteletes makacsságán hajótörést szenved; amint azonban a dolgok állanak, e részben is nyugodt vagyok. A tiszteletes talpig becsületes ember; az egyetlen mód, mellyel hozzá közelítünk, szíve, melynek ez alkalomra két igen hasznos gyöngesége van: az, hogy érdemetlen magamat, kit ő nevelt, érdemem fölött szeret, s mostohámat talán éppúgy gyűlöli. Ma reggel nála valék, s elbeszéltem pörünk állapotját, s hogy mind a gróf, mind apám házasság által akarnák a dolgot kiegyenlíteni, ha mostohánk - mit az egész világ tud - a grófot nem gyűlölné annyira, s nem ellenzene mindent, mi által a per kiegyenlítették. A jámbor öreg sóhajtott, s mondá, hogy ha apám igazán akarja, mostohánk nem lehet akadály, mire én apám gyöngeségét említém, s hogy soha nőjének ellentmondani nem fog; - mire ő ismét nagyon sóhajtozott, s én egyenesen azon kéréssel léptem elé, hogy titkon adjon össze; ő ismét sóhajtozott, s utasításáról szólt, lelkiismeretéről és a traktuális gyűlésről; de végre, miután én boldogtalanságomat festettem, szeretetére emlékeztetém, s hogy éltem tőle függ: azon válasszal bocsátott el, hogy ha a két apa felszólítja őt, nem fogja szerencsémet ellenzeni. Ma a gróf megy hozzá, s anélkül, hogy valakit nevezne, kérni fogja, hogy egy bizonyos napon hozzá jövő párt eskessen meg; délután vagy holnap apám jó ugyanazon kéréssel... a tiszteletes kevés beszédű, látva a két apát, azt hiszi, minden rendén van, s legfeljebb később, midőn két párt lát, egy kissé elcsudálkozik, de kérelmüket többé nem fogja ellenezni.
- IRMA. És nem sajnálsz bajba keverni e szegény embert?
- VILMOS. Bajról szó sem lehet. Ki tegyen panaszt ellene? A gróf s apám, kik őt magok szólíták föl, nem panaszkodhatnak. Most talán csak meg vagy már győződve?
- IRMA. Igen, hogy az egész kivihetetlen; kövesd inkább tanácsomat: várjunk nyugodtan; ha szülőink állhatatosságunkat látják, bizonyára megegyeznek.
- VILMOS. Végre, végre bizonyosan - hisz utoljára mindenikünkre örök boldogság vár; de most - most, oly hosszú-e életünk, hogy boldogságunkat halasztgatni lehetne, s azon úgynevezett szerencse, melyet később aggkorunkban találhatunk: ér-e annyit, hogy ifjú boldogságunkból csak egy órát is adj érette? Ne ellenezd boldogságomat, kedves, jó, szép Irmám! Lám, ha te nem egyezel meg, minden reményem füstbe megy - csak ha velünk tartasz, juthatunk célhoz.
- IRMA. De gondold meg...
- VILMOS. Csitt! az öregek jönnek; már messzünnen hallom az égháborút: vonuljunk vissza, szobádban többet szólhatunk... *Menve.* Nemde, jó húgocskám, megteszed, amit kérek? *Balra elmennek.*

MÁSODIK JELENÉS

Hegyalvy, Hegyalvyné, Gáborszky.

- HEGYFALVYNÉ. Legalább megmondtad neki véleményed igazán, mint férfihez illik?
- HEGYFALVY. Hogyne, kedvesem! Mindent illendően és nyugalmasan megmondtam neki: hogy megegyezni nem fogok.
- HEGYFALVYNÉ. Képzelfelhetem; ki is verhetne téged fél gyáva nyugalmadból? Benned nincs, de nincs egy csepp vér!
- HEGYFALVY. De kedves angyali feleségem, mondtam már: a gróf nyájas s barátságos volt irántam, mint mindig, ha csak bántó szó, de csak egy...
- HEGYFALVYNÉ. Egy bántó szó? - Hallott az ember ilyet? Ő megkéri leányát, s kinek? - Vilmosnak, a legszebb, leggazdagabb fúnak az egész vármegyében, és ez a felfuvalkodott még nem is felel; de mindez semmi bántás; a barátság tovább tart, mint annakelőtte - ó, hogy én lehettem volna ott...
- HEGYFALVY. Ne bosszankodjál annyira, kedvesem mert bizony megárt; hisz én nem is kértem meg maga rendén, csak úgy mellékesen szoltam a dologról, hogy éppen elérthette, de...
- HEGYFALVYNÉ. Nem kérted meg? *Legnagyobb haraggal* s nem mondtam-e, hogy megkéred? s nem ígérted-e százszor, hogy ha majd a gróf a pör iránt egyezkedni akar, tenni fogod? S most!... Ó, jól tudom, te mindenkinek szót fogadsz, csak nekem nem, házadban mindenki parancsol, csak nődnek nincs szava!...
- HEGYFALVY *ég felé emelt szemekkel.* Erzsikém, Erzsikém!
- HEGYFALVYNÉ. Ó, ismerjük ezt - szép szó amennyi csak kell: édes Erzsikém - szívem - angyalom! Szerelmesek nem szólhatnak nyájasabban; de tett - soha. Ha valaki szólni hallaná, azt hiszi: házában nem parancsol senki, csak én, s mondja valaki, történik-e a legkisebb dolog is úgy, mint én akarom?
- HEGYFALVY. Már ami sok, csak sok! Maholnap még megszólnak engedékenységem miatt.
- HEGYFALVYNÉ. Tudjuk, tudjuk, neked biztogatóid vannak: emberek, kik ellenem föllovalnak, mert nem nézhetik a csöndes boldogságot, amelyben élünk; már rég észrevettem, s ha soká tart, nem tűrhetem.
- HEGYFALVY. Az hibáznék még! - Végre válópert kezdenél.
- HEGYFALVYNÉ. Sok asszony vált el férjétől, kinek ennyi oka nem volt.
- HEGYFALVY. Mondj csak egyetlenegy esetet, hol nem hódoltam volna kívánsáidnak.
- HEGYFALVYNÉ. Jól van; hát mikor kértelek, hogy leányodat Kassára küldd, megtetted-e? Már megírtam volt nénémnek - az egész világ tudta, s Irma nincs-e itt? Nincs-e itt maiglan egész világ csudálkozására?

HEGYFALVY. Hogy is kívánhatod ezt? Tudod, nincs kedvesebb gyermekem, s most a szegény leányt, kinek annyi derék órát köszönhetek, oly távol küldjem házamtól, egyik rokonodhoz, kit alig ismerek?

HEGYFALVYNÉ. Nem mondtam-e? Most legalább nem tagadhatod többé. Tudod, hogy fiadat szeretem, s ím azonnal kiesik kegyedből, s Irma válik legkedvesebb gyermekeddé; egy közel rokonomhoz akarom küldeni; legkedvesebb, mondom, legkedvesebb nénémhez, de te alig ismered őt - én szeretem, elég ok, hogy te gyűlöld: egész életemet neked szentelem, nincs napom s éjjelem, csakhogy kedvedben járjak s dolgaidat jól intézzem el, s te nyugodtan, hideg szívtelenséggel elmondod, hogy derült órára nem számolhatsz többé, ha elmegy; mondd, lehet-e érzékenyebben sérteni asszonyt, mint te tevéd?

GÁBORSZKY. Higgyc el, nagysád, a teinsúr nem úgy értette a dolgot.

HEGYFALVY. Esküszöm, Erzsikém, eszembe sem jutott; esdekelve lám kérlek, hisz én mindent teszek.

HEGYFALVYNÉ. Jól van, meglássuk - hát küldd el Irmát.

HEGYFALVY. Mindent, lelkem, de kérlek...

HEGYFALVYNÉ. Nem magamért, leányodért, házad becsületeért kívánom.

HEGYFALVY. Házam becsületeért?

HEGYFALVYNÉ. Úgy van, becsületeért; ma este a grófnál nem vettél semmit észre?

HEGYFALVY. Én? - - Semmit.

HEGYFALVYNÉ. Nem volt-e ott az ifjú Perlegi?

HEGYFALVY. Ott volt, s hát -?

HEGYFALVYNÉ. Nem vetted észre, hogy e búbánatos, halvány képű unalom képviselője leányodba szerelmes?

HEGYFALVY. *elbámulva, tagadólag.* Oh, mi jut eszedbe!

HEGYFALVYNÉ. S hogy leányod, az ártatlan Irma, helyesli, sőt viszonozza érzeményeit?

HEGYFALVY. Lehetetlen!

HEGYFALVYNÉ. Igaz, úgy látszik; egy jöttment prókátor fia, akinek nagyapja varga volt, s egy alispán leánya! A dolog elég csudálatos; de ki nem ismeri a pórt? Ez mind emelkedni akar.

HEGYFALVY. Hidd el, kedvesem, csalódom.

HEGYFALVYNÉ. *Gáborszkyhoz.* No, most szóljon az úr, mondjon el mindent, mint nekem elbeszélte.

GÁBORSZKY. Már ami ezt illeti - biztossá tehetem nagyságodat, nincs semmi kétség.

HEGYFALVY. *haraggal.* Hogy meri ezt mondani? Mik alapjai? Mindent, mindent akarok tudni!

GÁBORSZKY. Nagyságtok tudják: én néha hallgatózom.

HEGYFALVY. Szép mesterség - egyébiránt tovább.

GÁBORSZKY. Természetesen csak a nemes család érdekének mozdítására - mint kötelességem hozza magával - s a tekintetes úr, ha kegyesen vissza méltóztatik emlékezni, a múlt tisztválasztásnál, hol az ellenfél konferenciáinak titkait hasonló módon kitudtam...

HEGYFALVY. Jól van, jól - a dologra.

GÁBORSZKY. Hívségemért megdicsértettem, noha most...

HEGYFALVY. Minek e haszontalan szóvita? Én önnek érdekeit ismerem és méltánylom; de szóljon egyszer már leányomról.

GÁBORSZKY. Jól van, hát amint mondám - én néha egy és más ajtónál hallgatózom, vagy néha a folyosókon, este lent a kertben, a fák mögött, s ekkor nem egyszer, de százszor láttam és hallottam Irma kisasszonyt Perlegi úrral beszélni, s megvallom, oly nyájasan, hogy az, mit őnagysága mondott, minden kétségen kívül áll.

HEGYFALVY. Mert nyájasan szólt - ez szép ok!

HEGYFALVYNÉ. Ó, jól tudom, leányod mindig védelmezőt talál benned.

GÁBORSZKY. Amint tetszik; ha nagyságtok úgy parancsolják, én hallgatok - noha...

HEGYFALVY. Nos?

GÁBORSZKY. Még többet mondhatnék; például: levelek járnak, szép kis rózsaszín levélkék, melyeket Irma kisasszony úgy elrejt...

HEGYFALVY. Ha ezt bebizonyíthatná... mutasson egyszer egy ily levelet, és...

GÁBORSZKY. És?...

HEGYFALVY. Megjutalmazom, mint még tisztújításkori érdemeiért sem tevém; Irma pedig, szavamat adom, még aznap Kassára megy.

HEGYFALVYNÉ. Most már, Gáborszky, szedje össze eszét; - te pedig, úgy tartom, szavadat állod.

HEGYFALVY. Ne félj; ha ezeket bebizonyítjátok, Irma még aznap elmegy; leányom Perleginé! az hibáznék még, majd bizony! Ezek az emberek azt hiszik, mert nemesemberek - nincs különbség köztünk, kövesse meg magát, prókátor uram és maradjon hasonlói közt. Mi törzsökös nemzetség vagyunk, Erzsikém - s bár távol vagyunk minden előítélettől, jól tudom, mivel tartozom családomnak.

HARMADIK JELENÉS

Előbbiek, Huszár.

HUSZÁR *jelentve.* Nagyságos uram! künn három ember várakozik.

HEGYFALVY. Küldd patvarba vagy patvaristámhoz, ha dolguk van.

HUSZÁR *el akar menni.*

GÁBORSZKY. Ki tudja, nem nemesemberek-e? - A tisztválasztáshoz közelgünk.

HEGYFALVY. Miféle emberek?

HUSZÁR. Kricskei kortesek, amint mondják.

HEGYFALVY. Oktondi! nem mondhattad ezt mindjárt? Ereszd be azonnal - reményilem, megkínáltátok?

HUSZÁR. Úgy látszik, nincs rá szükségök - imide-amoda járnak.

HEGYFALVY. Semmirevaló! Ha mondták, hogy kortesek, azonnal ereszd be; nemes társaimat mindig örömmel látom. *Huszár el.* Ó, ez a cselédség szörnyű vigyázatlan - egy hónap múlva választás, s a kricskeiek itt a pitvaromban szomjaznak.

HEGYFALVYNÉ. Adass nekik később kettős adagot, úgyis pincénk üresedni kezd; csak ezt a népet ne kellene látnom.

HEGYFALVY. Még egy kis türelmet, kedvesem, ha a tisztújításon túlestünk, elkergetheted őket, amint tetszik; de most...

HEGYFALVYNÉ. Tudom, tudom: de azt előre mondom: utolszor választatod magadat; miért ne tehetnél te is szert valami hivatalra?

NEGYEDIK JELENÉS

Előbbiek. Három kortes. Belépnek nagy hajlongások közt.

HEGYFALVY. Isten hozta kelmeteket. - Kricskeiek nemde? *A kortesek hajlongnak.* Szívemből örvendek, hogy ily barátságosan fölkerestek.

ELSŐ KORTES. Tekintetes, nagyságos vicespán úr, mi egész testtel s lélekkel jöttünk tiszteletünket tenni.

HEGYFALVY. No s Kricskén hogy vannak?

ELSŐ KORTES. Csak úgy, szegény ember módjára - eszünk, iszunk, a többiről az úristen gondoskodik.

HEGYFALVY. És Pitykésy uram mit csinál?

MÁSODIK KORTES. Bátyám? Nemesek hadnagya még mindig; néha erőt vesz rajta a gyöngeség, főképp mióta az utolsó restellációnál véletlenül fejét törték be - vasárnap délutánokon el is szédül estefelé, de akkor hát mi ifjabbak csak fölemeljük s hazavisszük. - Vörös orr nem betegség.

HEGYFALVY. Nincs jobb emberem a vármegyében. *Nejéhez.* Hisz emlékezel Pitykésy barátunkra, akiről annyiszor beszéltünk.

HEGYFALVYNÉ. Hogyne? Jó, kedves ember!

HARMADIK KORTES. Ez talán a teinsasszony volna.

HEGYFALVY. S nem ismerik kelmetek?

- ELSŐ KORTES. Vigyen el a mennydörgős...! követem alássan, csak azt akartam mondani, hogy eszem a lelkit, úgy szeretjük, úgy! majdnem mint a teinsurat.
- HEGYFALVY. No, hát a jövő választás felől hogy gondolkodnak?
- ELSŐ KORTES. Mi mindnyájan csak úgy gondolkozunk, mint teinsúr - miránk biztosan számolhat, a kricskeiek nem csaltak meg még soha senkit. Az ördögöt is elválasztjuk, ha a teinsúr akarja.
- HARMADIK KORTES *legrészegebb.* Azaz, ha nemesember, mert ha nem nemes - öregapó azt mondta - még ha Argirus királytól jönne, sem kell neki.
- ELSŐ KORTES. Pista! ne beszélj ostobaságokat - hiszen ha nem nemes, nem kandidálják.
- HARMADIK KORTES. Nem kandidálják? No még csak ez volna hátra - akkor porrá török mindent, míg nem kandidálják... *Énekel.* Virágzik a tulipán, Hegyfalvy lesz vicespán!...
- ELSŐ KORTES. Bizony ez a fiú csupa bajunkra jött el; alássan engedelmet kérünk, de csak fiatal a gyerek, és már négy napja nem aludtunk; ha az ember jókor nem gondolkozik a restaurációról, mi sem lesz belőle. Tehát, tekintetes, nagyságos vicespán uram, mi testestől, lelkestől mellette vagyunk.
- HEGYFALVY. Köszönöm bizalmukat; de, nemestársaim, tudják, hogy én kívánatjokat semmiben sem szoktam ellenezni - hát a főbíróul hogy gondolkodnak?
- ELSŐ KORTES. Már mi kricskeiek bizony más főbíró akarnánk.
- HEGYFALVY. Nem elégszenek meg kelmetek a mostanival?
- ELSŐ KORTES. Nem bizony, tekintetes, nagyságos vicespán uram! Ez a főbíró igen furcsa ember; szomszédok vagyunk, s ha marháink véletlenül rétyjére megy, ökigyelme bizony behajtja - és ha egy pajkos gyerek a faluból valami gyanúba keveredik - érti a teinsúr, csak úgy, valami bitang marha iránt - higgye el nagyságod, csak úgy báni vele, mintha csupa idegen volna.
- MÁSODIK KORTES *az elsőhöz.* Látja, bácsi, az még mind semmi - de mondja csak el, mit tett Pitykésy bátyámmal... az már szörnyűség, nagyságos uram!
- ELSŐ KORTES. Igaz, majd el is felejtettem volna. - Nohát, Pitykésy uramnak pere volt, apjától kapta örökségbe, s maga is huszonöt esztendeig vitte szerencsésen - s most, képzelje csak nagyságos uram, a szolgabíró elítélte; minekünk hozzá egy mákszemnyi bizodalunk sem lehet!
- HEGYFALVY. De hát kit tegyünk helyébe?
- ELSŐ KORTES. Hát, csak volt nálunk minap egy öreg úr, aztán a gróf is - ott a szomszédból - eljött, és azok egy úrfit ajánlottak, aki éppen nem volna kedvünk ellen. - Hogy is hívták csak, Jancsi?
- MÁSODIK KORTES. Nem tudom biz én - valami Pernyegi vagy Perkegi, vagy mit tudom én; - de csak hatalmasan muzsikáltatott, s nekünk nagy bizodalunk van hozzá!

HEGYFALVY. Talán csak nem a fiatal Perlegi?

ELSŐ KORTES. Perlegi? úgy van, Perlegi, aki most ott nem messze tőlünk a nagy pusztát megvette.

HEGYFALVYNÉ. *halkan férjéhez.* Ezt ne engedd.

HEGYFALVY. Én úgy tartom, hogy még igenis fiatal - talán vicebírónak tehetnék őt?

MÁSODIK KORTES. Legyen hát vicebíró - igazság, ugye bácsi? Miért ne lehetne vicebíró? Hisz tőlünk függ.

ELSŐ KORTES. Csakhogy már megígértük, és...

MÁSODIK KORTES. Megettük, megittuk a borát - éljen az igazság!

ELSŐ KORTES. És meg aztán vasárnap megint Kricskére jó muzsikálni.

MÁSODIK KORTES. Igazság!

HEGYFALVYNÉ. Pedig éppen vasárnapra akartuk megkérni a kricskei nemesurakat ide hozzánk, ha megaláznák magukat.

ELSŐ ÉS
MÁSODIK KORTES. Kérjük alássan, részünkről a megtiszteltetés.

HEGYFALVY. Hát várhatjuk?

ELSŐ KORTES. *lassan a másodikhoz.* Mit tegyünk, ha a vicespán úr meghí?!

MÁSODIK KORTES. *halkan.* Gyerünk el, ott úgylis csak korcsmabort iszunk.

ELSŐ KORTES. Eljövünk, teinsuram.

MINDHÁRMAN. Csókoljuk kezeit... ajánljuk magunkat.

HEGYFALVY. Így csak el nem mennek házamból; jerünk le, egy pohár bor ilyenkor reggel jól esik.

ELSŐ KORTES. Ha a teinsúr megalázza magát, s velünk iszik.

HEGYFALVY. Semmi alázás - magyar nemesek közt nincs különbség. *A kortesek megcsókolják a Hegyfálvyné kezét s el Hegyfálvival.*

HEGYFALVYNÉ. No végre szabadultunk; higgye el Gáborszky, már alig tűrhetem.

GÁBORSZKY. Csak még egypár hétig, restauráció után úgylis mindennek vége - de most szükségünk van rájuk... ha egyszer megnyírtuk e nyáját, jövő nyírásig úgylis nem néz rá senki.

HEGYFALVYNÉ. De minden három esztendőben... ez szörnyűség!

GÁBORSZKY. Higgye el, nagysád, azt senki sem érzi jobban, mint én: tegnapelőtt három egész nemes község kezein mentem át, s ahány csak volt, mindenik egyet csókolt rajtam; de ki tehet róla, ha másképp nem lehet? Pestre is sáros az út, mégis csak elmegyünk rajta.

HEGYFALVYNÉ. Még a dolgot magát, Isten neki! csak eltűrném - de a gögös mágnás, ki mellettünk lakik, tudom, jóízűen kinevet nemestársainkkal együtt.

GÁBORSZKY. Csak hadd nevéssen - azért ha nagysád ismét hatalmas vicespánné lesz, őkegyelme is csak úgy bókol, mint mások; - okos ember bizony csak hivatal szerint tisztel mindenkit.

HEGYFALVYNÉ. Igaz! hát mit beszéltek Irma és Perlegi egymással?

GÁBORSZKY. Egypárszor felőlem szóltak, s meg kell vallanom, nem éppen oly kedvezően, mint talán kívánhattam volna, és bizony nagysáddal sem bántak sokkal jobb módon.

HEGYFALVYNÉ. Ó, jól tudom - a háládatlan! De szerelemről nem szóltak semmit?

GÁBORSZKY. Akármennyit; igaz, hogy csak általánosan; de nagysád tudja, mindig úgy kezdik: előbb az elvek, az alkalmazás azután magától jön.

HEGYFALVYNÉ. És a levelek?

GÁBORSZKY. Már ami a leveleket illeti, azokért jótállok, megesküdhetném rá.

ÖTÖDIK JELENÉS

Előbbiek. Vilmos jő balról.

VILMOS *halkan.* Most az egyszer jó volt hallgatódznom.

HEGYFALVYNÉ. No várjatok! - Maga pedig, Gáborszky, szedje össze az esztét.

VILMOS. Jó napot, édesanyám!

HEGYFALVYNÉ. Ah! te vagy, Vilmosom? Azt gondoltam, agarászni mentél.

VILMOS. Nem volt kedvem - de ha dolga van...

HEGYFALVYNÉ. Isten mentsen! - Gáborszky, várjon szobámban reám. *Gáborszky, magát meghajtva, el jobbra.*

VILMOS *székre veti magát.*

HEGYFALVYNÉ. Fiam, te rosszkedvű vagy.

VILMOS. Én?

HEGYFALVYNÉ. Már tegnap észrevevém - vacsoránál egy szót sem szóltál.

VILMOS. S nincs rá okom? Van-e boldogtalanabb ember a világon! nem fosztattam-e meg éltém egész reményétől, boldogságától, mindenemtől?

HEGYFALVYNÉ. Ne vedd annyira szívedre, fiam! Kapsz te leányt akármennyit - grófnét, bárónét, ami csak tetszik; - az ős mágnás pedig leányával együtt kitakarodik falunkból; a per anyyi, mintha nyerve volna, s jótállok, ha még ezerszer gróf volna s aranyhegyeket ígérne - nem marad itt bosszúságomra.

VILMOS. Mit használ az nekem?... Kellenek-e nekem címei, birtoka?

HEGYFALVYNÉ. Szegény fiú! De mit tegyünk? Ismerem a gróf büszkeségét; ha még más elvei volnának, talán lehetne reménylenünk, de ily szabadelvű hipokritánál nincs semmi reményem.

VILMOS. Egy mód mégis volna, ha kedves anyám akarná.

HEGYFALVYNÉ. Mily kérdés? Nem tudod-e; mennyire szeretlek, mint kívántam enmagam e házasságot? De, hidd el, a felfuvalkodott gróf gőgjén nem győzhetünk. Hallottad atyádtól - ő 150 000 forintot ajánlt jogainkért, és mégis, midőn apád családi összeköttetéséről szóla, azonnal másra fordítá a beszélgetést. Ki előítéletének még érdekeit is föláldozza, kit számokkal írt okok meg nem győznek, azzal hiába veszjtük időnket,

VILMOS. Nem is meggyőződésről szólok. Tervem olyan, melynek kivételében nem szorulunk öméltóságára.

HEGYFALVYNÉ. Nem értelek.

VILMOS. Megmagyarázom: Ilka szeret, s - talán érdem fölött úgy, hogy értem minden áldozatra kész.

HEGYFALVYNÉ. Az áldott leány!

VILMOS. A szerelem ugyan mai időben házasságra nemigen tartatik szükségesnek, s a szív, az örök hűség esküje után is, néha érintetlen tőkekint marad az asszonyi kebelben, más alkalomnál használandó: de én e részben nem haladtam korommal, s azt hiszem, Ilkám szíve a földolog.

HEGYFALVYNÉ. Igaz, csakhogy a legfőbb tárgyakban nem földolog a határozó.

VILMOS. De hagyjuk el Ilkát egészen, s nézzük a grófot: ő barátom - az egész vidéken nincs ember, kivel szívesebben társalkodnék, kit inkább magasztalna, s ha nevetséges előítéletei nem gátolják, nem lehetne kedvesebb veje nálamnál.

HEGYFALVYNÉ. Igaz, igaz - de tudod-e, mi egy előítélet? Számptalan van, ki meggyőződése ellen cselekszik; előítéleteit szentnek tartja mindenki.

VILMOS. De ha például nem kérdeznők - ha Ilka velem anélkül, hogy észrevenné valaki, a templomba megy, ott megesküszik, s a gróf az egésztest csak akkor tudja meg, mikor már meg nem változtathatja?

HEGYFALVYNÉ. De hogy s miként? Az egész oly regényes, hogy szinte kételkedem kivihetésén.

VILMOS. Ilka megegyezik; kertjeink egymás mellett, s találkozhatunk anélkül, hogy valaki gyanítaná, s ha elmegyünk, a távozását észrevehetné; a tiszteletes atyámnak barátja; egypár jó szó atyámtól, s a világ legboldogabb embere vagyok.

HEGYFALVYNÉ. Igen, de a tiszteletes makacs ember - nem hiszem, hogy könnyen megegyeznék.

VILMOS. Talán... de ne vegye rossz néven, kedves anyám...

HEGYFALVYNÉ. Csak szólj bátran.

VILMOS. Ha apám azt mondaná, hogy a házasság csak azért történik titkosan, mert ön ellenzi?

- HEGYFALVYNÉ. Igaz, a dolog valószínű, én annyit szoltam a mágnások, főképp a gögös gróf ellen, s ha a tiszteletes hallja, azért is megteszi. - Igen, de a következesek?
- VILMOS. Nincs mit félnünk; eszes ember, mint a gróf, ha egyszer átlátta, hogy viszonyait akarátja szerint irányoznia nem lehet, a viszonyok szerint irányozza akarátát, s ha már kormányoznia nem lehet, legalább úgy tettei magát, mintha tenné. Ő bizonyosan nem fog lármát ütni; legfeljebb a dolognak módját s nem lényegét fogja kárhóztatni. Csak atyám emelhet akadályokat.
- HEGYFALVYNÉ. Atyáért jótállok; de...
- VILMOS. Higgye el, mindent meggondoltam - s ha ön, kedves jó anyám, akarná...
- HEGYFALVYNÉ. Én? Ki kívánhatná inkább nálamnál?
- VILMOS. *kezet csókol.* Éltem egész boldogságát anyámnak fogom köszönni.
- HEGYFALVYNÉ. Ha azt a gögös mágnást mégis oda vihetnök, hova akarjuk; ha meg-egyezni kénytelenítették - mily boldogság! Nincs senki, kit úgy gyűlölök.
- VILMOS. Oh, lelkesítse hát szeretet s gyűlölség tervem pártolására.
- HEGYFALVYNÉ. Reám, amint mondám, számolhatsz; de vannak még némi nehézségeim, jer velem a kertbe - ott bővebben szólhatunk. *Kalapot vesz.*
- VILMOS. Még egyet: Ilka néha ír - nem kellene mondanom, de anyám előtt nincsenek titkaim; - levelei nénémmhez intézvék, s általa jönnek kezeimbe; mondja meg Gáborszkyknak, hogy ne elegendjék mások dolgába - kémlelve forgolódik szüntelen körülöttünk, s megvallom, nem hiszek neki; ő tíz forintért elárulná a világot.
- HEGYFALVYNÉ. Hát a levelek, melyeket Irma kapott, téged, illettek?
- VILMOS. Hát kit mást? Néha nem szólhatok Ilkámmal, s akkor írunk - természetesen húgom által, másképp a levél fölírása bajba keverhetne; de hát mit gondol, anyám?
- HEGYFALVYNÉ. Megvallom, azt gondoltam, e levelek Perlegitől jönnek; tudod, hogy szerelmes.
- VILMOS. Szerelmes? S talán bizony Irmába? *Nevet.*
- HEGYFALVYNÉ. S te azt gondolod, gyanúm alaptalan?
- VILMOS. Gondolom? Tudom. Nem vagyok-e legjobb barátja, s ha Irmát szeretné, nem szolt volna-e velem? - engedelmet - de a dolog nagyon is nevetséges. *Nevet.*
- HEGYFALVYNÉ. Igazad van, ez nem valószínű; de nézd csak őket, ha együtt vannak; sok eszed van, de hidd el, mi asszonyok ilyenekben tisztábban látunk.
- VILMOS. Nem ismeri Gyulát; ő sóhajtozik, mint mások lélegzenek; fejében most a tisztújítás zúg, főbíróknak akarja kandidáltatni, s most Ámor maga csak mint kortes közelíthetne szívéhez.

HEGYFALVYNÉ. Mi ellene leszünk; még fiatal; elég, ha albírónak választatik.

VILMOS. Isten mentsen, inkábbb korteskedni fogunk mellette.

HEGYFALVYNÉ. Atyád már kimondta nézetét több kortes előtt.

VILMOS. S meg fogja ismét változtatni; mintha bizony újítás előtt más változhatlan nézete lehetne valakinek azon egyen kívül, hogy önmaga szükségképp a választandók közé tartozik. Nekünk Gyula mellett kell korteskednünk, s mindig sok okból; először: barátom; másodszor: az öreg Perlegi úgy leitatta számára a közbizodalmat, hogy ha ellenünk fordul, még apámnak is veszélyessé válhatik; harmadszor...

HEGYFALVYNÉ. Elég, elég; majd szólok hát apáddal - most jerünk.

VILMOS. S Gáborszky?

HEGYFALVYNÉ. Mindjárt megmondom neki. *Kiált.* Hé, Gáborszky!

HATODIK JELENÉS

Előbbiek. Gáborszky, a mellékszobából jő.

GÁBORSZKY. Parancsol méltsád?

HEGYFALVYNÉ. Az úr szüntelen leskelődve, kémkedve jár gyermekeim körül - tudja meg, hogy én azt nem szenvedhetem, s nem fogom túrni házamban.

GÁBORSZKY. Méltóságos asszonyom!

VILMOS. Ha az úr azért hallgatódzik, hogy igazságokat halljon - adjon egy jó szót, s ne féljen, többet mondok, mint maga kíván.

GÁBORSZKY. Teinsuram!

HEGYFALVYNÉ. Járjon ön dolgai után; becsületes ember nem leskelődik.

VILMOS. Főképp, ha, mint itt, senki sem kívánja, s csak mint kedvelő kémkedhetik.

GÁBORSZKY. Teinsuram!

HEGYFALVYNÉ. Menjünk. *El Vilmossal közében.*

GÁBORSZKY. *Sokáig utánuk néz.* Álmodtam vagy ébren vagyok? Én ne hallgatódzom, ne kémkedjem többé? S ki parancsolja nekem ezt? Az alispánné, kinek eddig csak azért álltam kegyeiben, mert hallgatództam; ki egy félórával előbb újra parancsolta, hogy leskelődjem, és most - fejem szédül! - Becsületes ember nem hallgatódzik! - Jól van, jól! Főképp, ha senki sem kívánja! - de ha kívánták - úgy van, kényes úrfi, kívánták, nagyon is kívánták, ha az embernek szelíd, nyájas hangon mondták: édes Gáborszky! szedje össze az eszét; mit akkor? S nem volt-e így? És most önagysága nem szenvedheti a leskelődést, most nem túrheti házában! Ördög és pokol! ha én ebből egy szót értek, akármi legyenek! Hogy is volt csak? - *Gondolkodva.* Itt vagyok egy félóra előtt, s akkor a legnagyobb vigyázat paran-

csoltatik. Vilmos úrfi jó - elküldenek, s most egyszerre a vicespán-
né nem szenvedheti a leskelődést: - különös, igen különös! - Vil-
mos szép fiú, s az asszony javában van, s ő nem túrheti a hallga-
tódzást. Furcsa! igen furcsa! S mit, ha ez egyszer nem engedelmes-
kednénk? Ha enszámunkra kémkednénk, csak úgy, mint kedvelők,
amint az úrfi mondta? - Vagy azt gondolja talán ez az asszony,
hogy másnak nincs jelleme? hogy csak parancsolni kell, s negyven-
éves ember, mint én, rögtön megváltozik, s mindennel fölhangy,
mint a kutya, melyet keresni küldünk, s egy füttyel visszahívha-
tunk? - Oh, csak az hibáznék! *Gondolkozva kifelé indul.* Kémke-
dünk egyszer önmagunkért; némely titkok szépen kamatoznak, s ki
tudja, mire jöhetünk; vannak példák - Don Carlos - szegény
alispán! *El.*

Változás

HETEDIK JELENÉS

Kert a grófnál, mint az első felvonásban. Perlegi, Gyula jönnek.

- GYULA. Az Istenre kérem, atyám ne hirtelenkedjék!
- PERLEGI. Hisz nem ma születtem; bízd azt reám, én ismerem a világot.
Menni akar.
- GYULA *föltartja.* Kérem, ha csak egy kissé szeret, ne menjen Hegyfalvyék-
hoz.
- PERLEGI. Látott-e ilyent a világ? Te a vicespán leányát szereted, az egész
világ tudja, s magad is megvallod - erről hát nincs kétség - a leány
téged viszonszeret, ezt is az egész világ tudja, s te legalább nem
tagadtad, mert hála az égnek! hazudni nem tudsz - rossz prókátor
vált volna belőled - s a megyénél is talán jobb előmeneteled volna,
ha másképp lenne - de Isten neki, én örülök, hogy hazudni nem ta-
nultál, s még huszonhat éves korodban is el tudsz pirulni. - A leány
viszonszeret, ez hasonlóképp bizonyos, s midőn én mint apád,
Hegyfalvyékhoz akarok menni, hogy a leányt annak rendje szerint
megkérjem - te föltartóztatsz; van-e ebben csak egy mákszemnyi
ész?
- GYULA. Ha átmegy, mindent elront.
- PERLEGI. Elrontok? Szeretném tudni, miként? Talán az által, mert megmon-
dom, hogy fél Mesterházát és a nagy pusztát, melyet a megyében
most vettem, neked adom, s hogy ezenkívül halálom után legalább
százezer forintra számolhatsz? Fiam, te megbódultál szerelmedben
- neked házasodnod kell.
- GYULA. Ó, atyám!
- PERLEGI. Házasodnod, mondom, s pedig mentül előbb - nincs más mód; - a
leány, akit szeretsz, borhoz hasonló: ha csak ritkán, mintegy lopva
jösz vele össze, elszédülsz, magadon kívül vagy, tökéletes részeg:

de élj vele, szokjál hozzá, s mint a megszokott borivó pohara mellett, úgy te kedvesed ajkain nem veszted józanságodat. Szerelemben, mint a homeopátiánál, csak az infinitimális részecskék hatnak, az egész adag nem tesz változást.

- GYULA. Atyám nem ismeri Hegyfalvyék büszkeségét.
- PERLEGI. S mi közöm büszkeségökhöz? - velem talán csak nem fogják éreztetni?
- GYULA. Higgye el, nem adják ide leányukat.
- PERLEGI. Nem? Miért nem, ha szabad kérdeznem?
- GYULA. Mert apám ügyvéd, s ők leányuknak legalább mágnást keresnek.
- PERLEGI. Fiam, mondtam, te magadon kívül vagy; nem adják ide lányukat! S miért? Mert fiam vagy, az én fim, ki nemesember, mint ők, ki náloknál gazdagabb - s csak mert prókátor vagyok! - Nem Magyarország-e ez? S hát kié ez az ország, ha nem a prókátoroké?
- GYULA. És azután nagyatyám...
- PERLEGI. Nagyatyád? Ó, tudom, mert csizmákat varrt és nem inkább csizmákat lopott - mi nemesemberhez sokkal illőbb foglalatosság lett volna - ugye? De ne félj, fiam! ezen segítünk; nagyapád, minden csizmadiasága mellett, oly jó nemesember volt, mint bármely alispán az országban; - elviszem leveleimet, s majd meglátjuk, van-e a Hegyfalvyék levéltárában egy, mely velök mérkőzhetnék? *Indul.*
- GYULA. Csak most ne menjen, édesatyám, oly igen fölindult...
- PERLEGI. Hagyd el! sohasem allegálok jobban, mint haragomban. - Tisztába kell jönnünk.
- GYULA. Holnap, édesatyám.
- PERLEGI. Mi vagyunk a felperesek, minek itt halasztgatni? Az egyenes út a legjobb; én tisztába akarok jönni. Fehér vagy fekete, nekem mindegy; de azért jótállok, hogy ha e szabadelvű alispán kikoszaraz, keressen más vármegyét magának! Ha húszezer forintomba kerülne is, itt nem parancsol többé! *Sietve el jobbra; az álfalak közt találkozik Vilmossal. Alázatos szolgája! El.*

NYOLCADIK JELENÉS

Gyula, Vilmos jó.

- VILMOS. Mi lelte apádat? Úgy rohant el mellettem, hogy szinte felfordított.
- GYULA. Én a világ legboldogtalanabb embere vagyok.
- VILMOS. Ismét. Ó, kérlek szállj le magas egedből.
- GYULA. Csak ne vess - én főbe lövöm magam.

- VILMOS. Azt nem teszi senki, ki fejét még valami jobbra használhatja, azaz: eszén van; de mi hoz ily szenvedélybe?
- GYULA. Képzeld csak: atyám megtudta, hogy húgodat szeretem, s most átment és megkéri.
- VILMOS *nyugtalanul föl s alá járkál.* Ez baj, valóságos baj! Mostohám régóta észreveszi szerelmedet, de ma reggel addig beszéltem, míg maga is meggyőződött gyanúja alaptalanságáról, s Gáborszkyknak megparancsolá, hogy ne leskelődjék többé - s most öreged mindent elront.
- GYULA. Mondtam neki, de hasztalan; midőn hallá, hogy apád Irmát ügyvéd fiának nem fogná adni, úgy felindult, hogy még kevésbé tarthattam föl. Nézete szerint ügyvédnél nincsen nagyobb úr az országban.
- VILMOS. Ha jól vesszük, igaza van - ügyvédek az igazság gyámnoki; jövedelmeink hatoda Isten s világ előtt őket illeti; csak atyámat lehetne kapacitálnunk!
- GYULA. S te még enyeleghetsz? - Ha atyám kosarat kap - min kételkednünk sem lehet - a jövő tisztújításon mindent elkövetend, hogy atyád megbukjék, és akár lesz sikere, akár nem, kész a halálos gyűlölség.
- VILMOS. Igaz, igaz; bár ne történt volna. De éppen nem tarhattad őt vissza?
- GYULA. Kértem, rimázkodtam, elkövettem mindent - hasztalan.
- VILMOS. Atyám szabad elveivel s a század szellemével, mely nélkül jó reggelt sem kívánhat, tévedésbe hozza az egész világot; de atyád oly régi ügyvéd, s nem ismeri jobban embereit! Ó, ezek az öregek! Ifjú korunkban hiszünk mindenkinek s csalódunk - később mi magunknak, s ismét csalódunk; már mondja aztán valaki, hogy okosodunk. - De várj csak *megáll*, valamire mégis jó - most legalább Irma megegyezik.
- GYULA. Mit mondasz?
- VILMOS. Midőn vele ma reggel tervemet közlém, tele volt kételyekkel. Irma józanabb mindazon leányoknál, kiket ismerek; de nincs egy is, ki-ben ne volnának bizonyos gyöngeségek, s minden szeretete mellett, mellyel hozzád viseltetik, alig hittem, hogy oly hamar meggyőzhetem. A mód, mellyel most apád fogadtatik, mindaz, mi Irmának mondatni fog, a kilátás, hogy legfeljebb egy hét múlva Kassára küldetik; meg fogják győzni e lépés szükségéről, s nem ismerem nővéreimet, ha mikorra haza megyek, tökéletesen elhatározva nem találom őt.
- GYULA. Hát mégsem mondtál le örült terveidről?
- VILMOS. Mit tehetek én róla, hogy azok, kikkel dolgunk van, nem józabbak? Megmondtam már ma reggel, hogy el vagyok határozva; mióta tegnap este a gróffal beszélgetésedet hallgattam, tisztán látom, hogy csak így juthatunk célhoz.
- GYULA. De meggondoltad-e testvéred nevét, családodat?

VILMOS. Meggondoltam, mondom, meggondoltam, s el is készítettem, s anélkül, hogy csak mozdulnál, boldogítunk.

GYULA. S gondolod, hogy testvéred meg fog egyezni?

VILMOS. Meg vagyok győződve.

GYULA. És Ilka?

VILMOS. Szeret.

GYULA. És én?

VILMOS. Kényszerítünk - vagy nem tudod-e, hogy boldogságom is ettől függ? S azt hiszed, kis nehézségeken fönnakadok? Hol egyenes út nincs, ott görbe a legrövidebb, s azon járunk. De ott jön a gróf - mindjárt szólok vele.

GYULA. De kérlek, Vilmos!

VILMOS. Bízd magadat reám - vannak emberek, kiknek mindig nemtőre van szükségök; nálad én vállaltam e szerepet magamra. Az emberek annyit csalódnak önkárukra: én önhasznukra csalom meg őket - van-e ennél szebb hivatás?

KILENCEDIK JELENÉS

Előbbiek. A gróf jő.

VILMOS *nevetve.* Jó napot, méltóságos uram!

GRÓF. Jó napot, Vilmos - honnan jő?

VILMOS *halkan.* Egy percig zavarba hozom. *Fönn.* Én köszönni jöttem nagysádnak.

GRÓF. Nekem?

VILMOS. Egész családom, főképp nővérem nevében; kinek jövőjéről oly nagylelkűleg gondoskodni kegyeskedett.

GYULA *halkan.* Az istenért, mit csinálsz?

VILMOS. Ó, példátlan nagylelkűség. A gróf húgom részére vőlegényről gondoskodik; tudja-e a gróf, mi az? - E világ legfőbb, egyetlen kincse; az északpont, melyhez a leányszív, mint mágnestű, szüntelen remegve mutat; a kikötő, mely után minden hölgy a bizalom és kétkedés között - mint Columbus Amerikája felé - evez. S most, midőn egy hálaadó család a meghatás könnyűi közt köszönve áll előtte, a gróf úgy tettet magát, mintha mitsem tudna az egésről. Volt-e valaha bal kéz, mely jobbjának nemes tetteit kevésbé ismeré?

GRÓF *egyre nagyobb zavarban.* Ön mindig jókedvű, de...

VILMOS. Ne tettesse magát, Gyula mindent elbeszélt.

GYULA *halkan.* Ez már több, mint tréfa.

GRÓF *neheztelve Gyulához.* Ezt nem tettem fel önről.

VILMOS. S azt hiszi, ha Gyula tervét nem közli velem, s én ott egyezek meg, lehetett volna sikerről szó? Alkotmányos elv: rólunk semmit nélkülünk! S noha apám most - mint sokszor életében - ettől eltávozik, én tartok reá.

GRÓF. Ha ön is egyetért, akkor minden rendén van. *Gyulához.* Nemde mondtam? Vilmos eszét ismerem.

VILMOS. Alázatos szolgálja. Tudtam, nincs jobb mód valaki által eszes embernek tartatni, mint ha vele egy véleményen vagyunk; de a dologra. Az öreg Perlegi éppen most kéri meg nővéremet; e szép alkalomnál öregemmel vagy legalább mostohámmal úgy összevesz, hogy egyezségről vagy kibékülésről többé szó sem lehet; - tehát sietnünk kell.

GRÓF. Igaza van, de mit ér minden fáradozásunk, ha Gyula nem akar - elvei...

VILMOS. Akarni fog - nemde, Gyula? Van egy elv a világon, melynél magasabbat nem ismerek, az: hogy ki által szeretettünk, azt boldoggá tegyük, s kinek az ég szívet adott, érzi, hogy ehhez mérve minden egyéb elveink pompás frázisoknál nem sokkal érnek többet.

GYULA *zavartan.* De remélhetem-e, hogy Irma valaha meg fog egyezni?

VILMOS. Azt bízd reám; - ki úgy szeret, mint ő téged, s csak egy úton juthat kedveséhez: azon jár, ha száz előítélet állná is útját.

GYULA. És apád, ki oly nyájasan fogadott házában, és most...

VILMOS. Boldoggá fogod tenni leányát, és hidd el, végre őt magát is; ha mostohám nem volna, nem szorulunk ily fortélyokra.

GRÓF. Oly szülők akaratja, kik, midőn gyermekeik boldogsága forog kérdésben, előítéletekhez ragaszkodnak, nem érdemi az engedelmességet.

VILMOS. Teljes meggyőződésem.

GYULA. Ha Irma megegyeznék, ki volna nálamnál boldogabb!

VILMOS. Egy fél óra múlva hírt hozok, addig várj szobádban.

GYULA. Boldogságom kezében van. *El.*

VILMOS. Hála az égnek, hogy végre rávettük; érte fáradsunk, s még ő csinál akadályokat.

GRÓF. Ön nem hiszi, mi szerencsétlen természetű e fiatalember; képzelje csak: midőn tegnap önről mondtam, hogy minden előítéletektől ment, kétkedve felelt.

VILMOS. S ki tudja, nem volt-e igaza? - Minden emberben van valami, mit önmaga elveknél, más pedig előítéleteknek nevez; mért volnék én jobb? Például: minden tisztelettel a gróf iránt - meg vagyok győződve - atyám helyzetében nem cselekednék másképp.

- GRÓF. Én? Mi jut eszébe? *Nevet.* Engedelmet, ha föl kacagok - a dolog igen mulattató.
- VILMOS. Sokat teszünk, min ha másokról halljuk, kacagunk; nagy különbséget tesz nézeteinkben, ha magunkra alkalmazzuk. De fecsegek s tennünk kellene - - minden perc drága. Volt-e a gróf már a tiszteletesnél?
- GRÓF. Azonnal megyek; - csak ne csinálna nehézségeket.
- VILMOS. Remélem, nem csinál. Mindenesetre ne nevezzen a gróf senkit. Beszélje el neki egyszerűen, hogy e napokban egy fiatal pár jövend hozzám, s hogy igen lekötve érezné magát, ha a szeretőket titkon összeadná. Ha kérdez - mondja neki legfeljebb, hogy az egész egy mostoha ellenzése végett történik titokban; s hogy az apák meggyeztek. Irmát nevezni nem lenne tanácsos; a tiszteletes apám lekötöztette, s meglehet, előbb vele is szólna; így, ha szolgálatát megígérte, az oltártól, főképp ha velök megyek, nem fogja elküldeni.
- GRÓF. Igaza van, nem lehetünk eléggé vigyázók; s mikor gondolja?
- VILMOS. Nincs veszteni való időnk; mostohánk Irmát Kassára akarja küldeni, s most az öreg Perlegi kérése után pár nap múlva bizonyosan útnak indítja. - Tegyük vasárnapra, házuk tele lesz kortesekkel, akkor annyival kevésbé vehetik észre.
- GRÓF. Jól van; megyek a tiszteleteshez. Remélem, az idő eljövend, midőn apja át fogja látni, hogy mindez javára történt.
- VILMOS. Ó, mért nem hasonló ő méltóságához! Mit ér a szabadelvűség, ha tetteink nem egyeznek beszédinkkel!
- GRÓF. Igaz, de ahhoz szilárd akarat és erős meggyőződés szükséges; - este meglátjuk egymást, honn leszek. *El balra.*
- VILMOS. *egy darabig elkíséri s visszajő.* Szilárd akarat és erős meggyőződés! vagy hol az hibázik - kénytelenség! *Indul s a függöny legördül.*

HARMADIK FELVONÁS

ELSŐ JELENÉS

Kert Hegyfalvy házánál; jobbra fák, balra barlang. Jobbról az alispán huszárja, balról a gróf inasa.

- INAS. Nem látta kend Irma kisasszonyt?
- HUSZÁR. *hetykén.* Nem biz én! *Halkan.* A paraszt még jó napot se kíván.
- INAS. Hát azt se tudja kend, hol találhatnám?
- HUSZÁR. *halkan.* Kend s mindig kend! Csak úgy szól, mintha cselédje volna az ember. *Hetykén.* Ha kend jó helyen keresi, kend bizonyosan megleli.
- INAS. *halkan.* Goromba! *Fönn.* Egy levelem van a kisasszonyhoz, rám bízták, hogy a saját kezeibe adjam, s benn a házban azt hallottam: itt a kertben van.
- HUSZÁR. Hisz én nem mondtam kendnek, hogy nincs itt; ha kendre bízták, s kendnek szüksége van a kisasszonyra, javaslom kendnek: keresse föl kend.
- INAS. *halkan.* Amint látszik, a kendet orrolja. *Fönn.* Ej, cifrán rakja kend a sok kendeiket.
- HUSZÁR. Ha kend engem kendez, miért ne kendezném én kendet?
- INAS. Hajdútól kár is volna több becsületet várni.
- HUSZÁR. Én a tekintetes vármegyének lovas katonája vagyok, érti kend? nem hajdú.
- INAS. Nagy különbség! Egyik, mint a másik, ütlegvirtuóz.
- HUSZÁR. *haraggal.* Ütlegvirtuóz!
- INAS. Az újságban állt.
- HUSZÁR. Ne emlékeztess művészetemre, mert bizony szentencia nélkül úgy kikaphatnád...
- INAS. *mindig hátrál.* No ez hibáznék még...
- HUSZÁR. Ha nem válogatod szavaid - meglehet, nem soká fog hibázni.
- INAS. Végre még ily hajdú is többnek tartaná magát nálamnál?
- HUSZÁR. Azt talán csak magad is át fogod látni, hogy a vármegye katonája s ily stimflis inas közt nagy a különbség.
- INAS. *kacag.* Micsoda?
- HUSZÁR. Engem a nemes vármegye fizet - én a vármegye embere vagyok, nem ily haszontalan német inas.

INAS *gúnnyal.* Hát kend csakugyan azt hiszi, hogy hajdú liberális inasnál több?

HUSZÁR. Azt biz én, és minden becsületes házban úgy is van - kisinin és pesztonka - ez a legkisebb; azután jó: liberális inas és fraj, azután huszár és kulcsárné; kérdezzen kend akárkit; én kardosan járok, mint bármi katona.

INAS. Persze! hogy mikor tányért vált, el ne vegyék hóna alól.

HUSZÁR. No várj, te sváb *ellene indul*, hadd porolom ki libériádat...

INAS. *fut.* Otromba ütlegvirtuóz.

MÁSODIK JELENÉS

Előbbiek, Gáborszky.

GÁBORSZKY *közikbe áll.* Mit jelent ez? Részegek kendtek, vagy a korcsmában vannak? Hogy mernek itt a teins alispán úr kertjében verekedni?

HUSZÁR és INAS. Tekintetes fiskális úr!...

GÁBORSZKY Szóljanak egymás után.

INAS. Hát csak úgy volt, hogy én átjöttem...

HUSZÁR. És itt gorombáskodik velem...

INAS. Kend hazudik, csak egy levelet hoztam...

HUSZÁR. És csak úgy szól az embernek, mintha bizony csupa cselédje volna...

GÁBORSZKY. Így sohasem tudok meg semmit. - *A huszárhoz.* - Most kend hallgasson; előbb ő szól.

INAS. Hát, amint mondtam, egy levelet hoztam a kisasszonynak.

GÁBORSZKY. Irma kisasszonynak? *Halkan.* Hátha most jönnék nyomára? *Fönn.* Mily levelet?

INAS. Mit tudom én? - Az ifjú Perlegi adta Julinak, ennek nem volt ideje, s a jágernek adta, ez éppen az úr pipáit tisztította s a kertészt kérte meg - a kertész rám bízta.

HUSZÁR. Lássa csak az ember azt a sok haszontalan német cselédet.

GÁBORSZKY. Hallgasson kend: hol van a levél?

INAS. Itt, teinsuram. *Átadja.* Ha tudtam volna, hogy e házban így bánnak az emberrel, én bizony nem hoztam volna.

GÁBORSZKY *halkan.* Ismét rózsaszín levélke, most legalább nincs többé kétség. *Fönn.* Bízsa rám; előbb ott láttam a kisasszonyt - magam fogom átadni. *El akar menni.*

INAS. Köszönöm alássan; nem kell feleletre várnom?

GÁBORSZKY. Nem, majd átküldjük. *Menni akar.*

HUSZÁR. De kérem alássan a teinsurat, ez az ember oly goromba volt velem...

GÁBORSZKY. Mi közöm nekem ahhoz, menjen panaszra. *Halkan.* A levél kezemen... ám most tagadják...

INAS *hátrál.* Nem méltóztatik semmit parancsolni? *Elsiet.*

HUSZÁR. Ne félj, utolérlek. *Menni akar.*

GÁBORSZKY. János!

HUSZÁR *megáll.* Teinsuram!

GÁBORSZKY. Hát nem szégyenli kend magát?

HUSZÁR. Mit csináljon az ember, ha ki sem hallgatják.

GÁBORSZKY *legnagyobb türelmetlenséggel.* Hát szóljon kend, mi panasza?

HUSZÁR. No hát - először: ha összejövünk, ez az ember meg sem köszönt...

GÁBORSZKY. Megbolondult kend? *Menni akar.*

HUSZÁR *utána.* Aztán csak úgy kendez, mintha cseléde volnék.

GÁBORSZKY *nevetve.* Hát kendtek is rangon vitakoztak? *Tovább megy.*

HUSZÁR. És - képzelje csak a teinsúr - ő azt hiszi, hogy liberális inas több a huszárnál.

GÁBORSZKY *nevet.*

HUSZÁR. Ugye nevetséges?... Mondja maga a teinsúr, mi több?

GÁBORSZKY *nevet.* Biz én nem tudom. *El.*

HUSZÁR *utána bámul.* Nem tudja! Ezt sem tudja! - Ó, azok az urak néha szörnyű ostobák.

HARMADIK JELENÉS

Volt. Irma, Biri jönnek.

IRMA. Nem volt-e itt valaki a tulsó udvarból, János?

HUSZÁR. Volt biz itt, nagyságos kisasszonyom! De megy vissza.

BIRI. Mi baja, öreg? szinte félek, oly mérgesen forgatja szemeit.

HUSZÁR. Hogyne, mikor az ember a császárt is szolgálta, és húsz esztendeig huszárkodott a vármegyénél, és azután ily jöttment németnek sem parancsolhat...

BIRI. Hiszen a gróf inasa a faluból való.

HUSZÁR. Annál rosszabb, ha az úristen magyarnak teremtette, és aztán ily ferde köntösbe búvik. - Mikor porozom, én bizony csak a ruhát nézem.

BIRI. János, maga mindig veszekszik - meglátszik a régi katona.

HUSZÁR. Biz az nem úgy van. Olyan vagyok, mint a harapás kenyér; de mikor az embert bántják, mikor ilyen jöttment kenyérevő csak úgy kendezi az embert, mintha pajtása volna: akkor bizony...

BIRI. Természetes, az ember megkívánja a magáét.

HUSZÁR. Ha urammal mint szolgabírák, a faluban jártunk, az egész járás levette kalapját forgóm előtt, és most egyik fickó még jó napot sem kíván, s ha az ember panaszkodik, a teins fiskális úr szóba sem áll.

IRMA. Gáborszky?

HUSZÁR. Hát ki más, mint az a tót?... Még ő maga veszi tőle a levelet...

IRMA. Mily levelet?

HUSZÁR. Hát azt, melyet az a haszontalan inas hozott nagysádnak.

IRMA. Kitől?

HUSZÁR. Perlegi úr adta Julinak, ez a jágernek, s ez nem tudom kinek, az ismét másvalakinek, míg az inas kezeibe került.

IRMA. S most Gáborszky kezében van?

HUSZÁR. A fiskális úr azt mondta, hogy nagysád ott túl sétál, s maga fogja átadni a levelet.

IRMA. *halkan.* Új baj!

HUSZÁR. Az oktondi előbb azt akarta, hogy én keresném föl nagysádat; majd bizony én inasa leszek ökegyelmének!

IRMA. Kend bolond! Menjen mindjárt, és hozza ide Gáborszkyt vagy a levelet.

HUSZÁR. *menet közben.* Bolond! Hogy huszár létemre minden inast szolgálni nem akarok... Hallott-e ilyet a világ! - *El.*

IRMA. Tudod-e, Biri, hogy e levél által egész tervünk semmivé lehet?

BIRI. Remélem, Gáborszky nem meri feltörni.

IRMA. S miért ne? - Nem büntethetem s nem jutalmazhatom, mit félne tőlem?

BIRI. Igaz, sőt talán még érdemet csinál magának belőle - a nagyságos asszony nem egy forintot adott neki ily szolgálatokért. De várjon nagysád, fölkeresem, s ha mindjárt nem adja ide levelét, vigyázzon magára. *Indul.*

IRMA. A világért se menj; ha észreveszi nyugtalanságunkat, még rosszabb. Mindent jó szerencsénkre kell bízunk.

BIRI. És ha az megcsal, s a lakodalomból semmi sem lesz, s engem elkergetnek?... Istenem, én inkább elszököm.

IRMA. Egész reményem Perlegiben fekszik; vigyázóbb, mint hogy valamit írt volna, miből tervünket gyaníthatnák.

- BIRI. Vigyázó. Vigyáznak is azok a szerelmesek. És ez az ostoba János, ki címei fölött vitatkozik, s a levelet csupa büszkeségből el nem fogadja... Az ember agyonmérgeződhetnék. Vármegye huszárja, s méltóságával bíbelődik.
- IRMA. Hagyd el, s mások nem teszik-e éppen azt?
- BIRI. Az egészen más - azok urak... de hogy szegény ember ily ostobaságon töri fejét, az szörnyűség. Pedig én bizony cseppet sem bánám; csak úgy van az mindenikünknel - a rang csupa bajba keveri az embert.
- IRMA. Szegény Biri... de ott látom jönni bátyámat, ő talán segíthet még.

NEGYEDIK JELENÉS

Előbbieik, Vilmos.

- IRMA. Jó, hogy jössz.
- VILMOS. Hála az égnek, legalább végre rendben vagyunk... minden elkészítve - apám reggel szólt a tiszteletessel, utána a gróf jött, s midőn most nála valék, a jámbor öreg könnytelt szemekkel mondá, hogy ha százszor elvesztené is hivatalát, miután a két apa megegyezett, örvendene, hogy boldogságom eszköze lehet. Ilka szintén megegyezett, s nincs többé akadály.
- IRMA. Itt azalatt oly dolgok történtek, melyek által egész ügyesen szőtt terved semmivé lesz.
- VILMOS. Talán csak nem változott föltételed?
- IRMA. Tudod, nem szokásom: ha szülőim jól bánnak velem, nincs földi erő, mely által arra bírhattál volna, hogy tervedet kövessem - soha apám megegyezése nélkül senki az oltárhoz nem vezetett volna. Miután tanúja valék a méltatlanságoknak, melyeket Gyula atyja miattam házunknál túrt; miután legérzékenyebben sértve, apámban pártfogót nem találtam: a dolgok megváltoztak. Érzem, hogy Perleginek elégtétellel tartozom, s miután apám maga el akar küldeni házától: nincs, mi többé visszatartóztatna.
- VILMOS. De hát mi új nehézség támadhatott?
- IRMA. Egy levél jött hozzám, amint mondják, Gyulától, s ez Gáborszky kezeibe jutott.
- VILMOS. A levél szerencsére Ilkától való - Gyula csak Julinak adta át; de hogy jutott Gáborszkyhoz?
- BIRI. Juli másnak adta, ez ismét másnak, s úgy jött az inashoz s az inastól - mert az öreg János vele összeveszett - Gáborszkyhoz.
- VILMOS. Hisz ez egész történet! De mit tegyünk? *Gondolkozik.* Ilka, amint mondá, csak összejövetelünknek helyét s óráját írta meg levélkéjében. De ki tudja ezt bizonyosan? Ha sorainak utóirata van... valami

rólad s Perlegiről? - Ó, asszonyok, asszonyok! Már miért írni mindig! De úgy van, a penna egy nyelvecskével több, s az forog-forog, míg bajba kever.

- IRMA. Ismét a szegény nők ellen?
- VILMOS. Mondd magad, nincs-e jogom bosszankodni? Elkészítek mindent lehető vigyázattal s előrelátással, s egypár vigyázatlan sor mindent új veszélybe hoz.
- IRMA. De ha Ilka csak magáról írt, végre nem nagy baj.
- VILMOS. Ugyan mit is tegyünk? *Gondolkozva.* Maga, Biri, menjen át mindjárt Ilkához, vigyen neki virágot, ruhát, könyvet, akármit, csak hogy ürügye legyen, s mondja, hogy ma este ne a barlanghoz, amint kicsináltuk, mert ott talán valaki leskelődhetnék, hanem a nagy hárs-hoz jöjjön, mindjárt a kis ajtó mellett. - Egyikünk ott majd várni fog rá.
- BIRI. Jól van, teinsuram, mindjárt ott leszek. *El.*
- VILMOS. Mi pedig várjuk be a történeteket.
- IRMA. Magam is úgy hiszem... bízzál sorsunkra is valamit; te eleget segítetted.
- VILMOS. Hidd el, kedvesem, szinte fáradt vagyok, annyit hazudtam három nap óta; becsületes ember holtáig beérhetné ennyivel; apámnak, mostohámnak, az öreg Perleginek, a tiszteletesnek, hajdúknak, cselédeknek - mindenkinek, akire csak néztem... egy egész költemény; s minden haszontalan volna?...
- IRMA. Ha már te is elvesztéd bátorságodat...
- VILMOS. Bátorságomat? Azt, remélem, végig meg fogjuk tartani, noha, megvallom, több áll játékomon, mint hogy nyugton maradhatnék; de visszalépnünk nem lehet többé, előre hát! Új akadálnak új merészség! - Íme, ott jönnek az öregek, te menj szobádba, én majd Ilka leveléről tudakozódom.
- IRMA. Mi szörnyű, hogy hazudnunk kell!
- VILMOS. Ki tehet róla, ha szükséges... s ha jól vesszük, panasza sem lehet senkinek, mindenik legalább egy féligazságot hall, s az még elég szerencse a világon.
- IRMA. Szerencse, csak most ne hagyj el. *El.*

ÖTÖDIK JELENÉS

Vilmos, Hegyfalvy és nője. Kapatosan jönnek.

- VILMOS. Honnan ily jókor, édesapám?
- HEGYFALVY. A szőlőben voltunk; már két negyed nyolctól járkálunk.
- VILMOS. *halkan.* Még nem látták a levelet. *Fönn.* Felséges idő!

HEGYFALVYNÉ. Hogy is volna másképp ily örömnapon? No s te honnan jössz? Fogadni mernék...

VILMOS. S megnyerné fogadását. - Ilkánál voltam... kezeit csókolgatja...

HEGYFALVYNÉ. Kedves leány! Te boldog leendesz, Vilmos.

VILMOS. Ha szerelem boldogíthat, bizonyosan.

HEGYFALVY. Csak azt adja Isten, hogy tíz év múlva is úgy szeressétek egymást, mint én s Erzsikém. *Nőjének kezet csókol.* Ugye, kedvesem?... Egyébiránt a Hegyfalvyak mind jó férjek voltak.

VILMOS. *halkan.* Ments meg minket!

HEGYFALVYNÉ. Hidd el, Vilmos, én való részt veszek boldogságodban, de ha a grófra gondolok, nem tudom, mit csináljak örömömben. - Ó, azok a mágnások! Nem képzelheti senki, hogy gyűlölöm őket; büszkék, pedig szeretném tudni, miért? Talán a kis szócskáért, melyet nevek elé ragasztanak, s melyről azt sem tudni, mit jelent, vagy miért méltóságozzuk? - Szép ok! S hogy fog dúlni-fúlni mérgében, s leánya mégis nemesember nője marad, hacsak mi nem akarjuk, hogy másképp legyen. Mért nem lehetnél te is valami báró, példának okáért; mit gondolsz, Vilmos?

VILMOS. Mi jut eszébe?

HEGYFALVYNÉ. Báró Hegyházy nem oly rosszul hangzik... s vannak példák...

HEGYFALVY. Csak a gróf haragján estünk volna már át! - Megvallom, békeszerető ember vagyok... és...

HEGYFALVYNÉ. Talán félsz? Bánom is én, ha bosszankodik! Heimburgban haragszanak, Dévénben föl sem veszik - mi közünk bosszúságához? Ki magának epét csinál, önszája ízét keseríti.

VILMOS. Én igen nyugtalan vagyok... Gáborszky szüntelen leskelődik s amint mondtam, félek, más zsoldjában áll.

HEGYFALVY. Pedig világosan az ellenkezőt parancsoltuk.

VILMOS. Bánja is ő parancsolatait; még ma reggel is egy levélke, melyet Ilka nővéremnek írt, az ő kezei közt sikkadt el.

HEGYFALVYNÉ. Ez lehetetlen! Vagy ha tette, ne félj, elégtételt kapsz.

VILMOS. Fogadni mernék, hogy a gróf zsoldjában áll; de itt jó, mindjárt megkérdezhetjük. *Halkan.* Így, anyám szép haragban van, talán szóhoz sem jöhet.

HATODIK JELENÉS

Előbbiek, Gáborszky.

GÁBORSZKY *mély meghajlással.* Szerencsés jó reggelt kívánok...

HEGYFALVINÉ. A többi közt, nem emlékezik arra, mit tegnap parancsoltam?

GÁBORSZKY. Én?

HEGYFALVYNÉ. Igen, igen - arra, amit én parancsoltam az úrnak.

HEGYFALVY. Hogy többé kémkedni ne merészeljen.

GÁBORSZKY. Alázatosan engedelmet kérek... de...

HEGYFALVY. Igen, hogy kémkedni ne merészeljen.

GÁBORSZKY. Bizony... én...

HEGYFALVYNÉ. Hallgass, Józsi! hadd szólok előbb én veled. Kérem még egyszer: nem parancsoltam-e, hogy gyermekeimnek hagyjon békét?

GÁBORSZKY *halkan.* Mi lelte ezt? *Fönn.* Kérem nagysádat... de...

HEGYFALVYNÉ. Hol a levél, melyet ma reggel elcsempésztet? - Ide veled!

GÁBORSZKY. A levél?

HEGYFALVYNÉ. Ide veled!

GÁBORSZKY. Ha nagysád maga volna... de...

HEGYFALVYNÉ. Férjem vagy fiam előtt szégyenkezik? Ide veled, mondom!

GÁBORSZKY *előveszi a levelet.*

VILMOS *elkapja.* Ide veled! *Sebesen átfutja, halkan.* Jól van! *Mostohájának adja.* Ím, feltörve.

HEGYFALVYNÉ *halkan olvas.* „Ma este, mihelyt apám szobájába ment, nálatok vagyok - várjatok tíz órakor a barlangnál”. *Férjének adja.* Olvasd.

GÁBORSZKY. Ah! már méregben van - tudtam.

HEGYFALVYNÉ *legnagyobb haraggal Gáborszkyhoz.* És ön, alávaló kém, hogy merte feltörni e levelet?

GÁBORSZKY *Mindig hátról Hegyfalvyné előtt.*

VILMOS *halkan.* Jó hangon kezdi.

GÁBORSZKY *halkan.* Mi a manó, rám haragszik?

HEGYFALVYNÉ. Mikor világosan megtiltottam - mikor én tiltottam meg... feleljen, ha tud.

GÁBORSZKY. Nagyságtok iránt való hűségem...

HEGYFALVYNÉ. Azt hiszi, hűségét alávalósággal bizonyíthatni be?

GÁBORSZKY. Sokan úgy tartják, s a jelen esetben...

HEGYFALVYNÉ. A jelen esetben? S mit a jelen esetben?

GÁBORSZKY. Ha nagysád e kis levélkét átolvasta - itt világosan szökésről van szó.

HEGYFALVYNÉ. S mi köze önnek ahhoz?

HEGYFALVY. Igazság! Mi köze fiskális uramnak, ha azt akarjuk, hogy gyermekeink elszökjenek? Talán csak nem bíztuk az úrra a fölviagyázást?

GÁBORSZKY *halkan.* Értetni kezdem. *Fönn.* Gondoltam, mert nagyságtok Perlegi ellen oly elhatározottan nyilatkoztak...

HEGYFALVY. Hát ez a Perlegi írása... férfiírás?

VILMOS *titkon atyjához.* Ne árulja el magát, Gáborszky a gróf embere. *Fönn.* Az egész tréfa, s ez a bölcs valóságnak veszi. *Mostohájához.* Vigyázat!

GÁBORSZKY *halkan.* Érteni kezdem.

HEGYFALVYNÉ. Takarodjék az úr szemeim elől!

GÁBORSZKY *menni akar.*

HEGYFALVY. Nem még; várjon csak; hogy merészel az úr ilyeket tenni?

VILMOS. Ne bosszantsa magát, kedves atyám, ily ember miatt; kergesse el, s azzal legyen vége az egésznek.

GÁBORSZKY *elfojtott méreggel.* Ó, volnék kígyó!

HEGYFALVY. Hadd ereszem ki egész bosszúságomat ez emberen - annyi bajomra volt életemben.

HEGYFALVYNÉ. Nem érdemli, hogy csak egy szót szólj vele. *Gáborszkyhoz.* Holnap kitakarodik házamból, érti?

HEGYFALVY. Holnap, éspedig úgy, hogy Hegyfalván senki se lássa.

VILMOS. Menjünk, menjünk, kedves anyám! *Kifelé menet közben Gáborszkyhoz.* S tanulja meg e tapasztalásból: gázságok által nyerhetni pillanatnyi kegyet: állandó barátságot csak becsület szerez. *Elmennek.*

GÁBORSZKY *egy ideig utánok néz; később a legnagyobb haraggal.* Barátság! Pillanatnyi kegy! Gázságok! Becsület! ez asszony akarja, hogy gyermekei elszökjenek; no ha most nem fordult ki az egész világ sarkaiból, ha nem örült meg az egész emberi nem, s én nem örülök meg a többiek után, mert eszökre nem hozhatám: e főben nem volt egy csepp velő soha! *Körüljár.* Elküldenek házukból; s miért? mert javokra kémkedtem - hallott-e ilyet a világ!? Házukba fogadnak, mert előbbi uram korteseit Hegyfalvy mellett s uram ellen voksol-tattam; tíz évig tartanak maguknál; s ha egy dolog van, melyet ez a hálátlan asszony parancsolt s nem teljesíttem: legyenek akárm! Hallgatóztam, leskelődtem, árulkodtam, s most elkergetnek, csak mert egy ostoba levélnek pecsétjét törtem. Ó, égbekiáltó háladat-lanság! Én örökre elvesztém bizalmam emberekben; ha ily nő egy-szerre erényhőssé válhatik, mi biztos a világon? *Szünet.* Erény-hőssé! *Kacag.* Sokat hallottam erényről beszélni - literátoraink különös szót faragtak rá újabb időkben - magát a dolgot nem láttam még, legalább soha ott; hol gyakorlása áldozatokat kívánt. Hol erény s haszon együtt jár, ki nem volna erényes? Hol ellenkezésbe jönnek, ki nem terhelné meg szívesen erszényét s lelkiismeretét egyszerre? - - Nekik érdekökben kell lenni. - Lássuk! *Gondolkozva.* A levél nem Perlegitől, nem is férfiírás... tehát asszonyé! A túlsó udvarból jó, tehát Ilkái! - Ilka Vilmosba szerelmes, maga az alispán többször mondá - a Hegyfalvyak e házasságot kívánják... minden-féle suttogás, jobbra, balra. A tiszteletes egy napon kétszer látogat-tatik meg... s én ne hallgatóddzam! *Szünet.* Úgy van, úgy! *Diadali*

örömmel. Legalább hát bosszúlva leszek, bosszúlva az egész családon, s leginkább az agyafűrt Vilmoson, ki mindennek oka. - Előbb elrontok mindent, azután az öreg Perlegi által kivettetem vicispáni székéből; majd meglátjuk, Gáborszkyt ki veti meg büntetlen! Ha szolgálatom nem akartátok megfizetni, magam fizetem ki magamat károtokkal. De miként? *Szünet. Gondolkozik.* Így legjobb: Perlegi a gróf ügyvéde - ha Vilmos Ilkát elveszi, három pernek vége; az öregnek legnagyobb érdekében fekszik, hogy a házasság meggátolassék. Hozzá megyek! *Indul s gondolkozva megáll.* Igaz, őt is gyűlölöm, s ez hasznára lesz; de ki tehet róla! - Beh kár, hogy oly ritkán árthatunk valakinek anélkül, hogy másnak ne használnánk! *El.*

HETEDIK JELENÉS

A gróf kertje.

PERLEGI

jön. No várjatok, várjatok csak - kikoszarzni engem, háromszázezer forint értékkel, jó, becsületes névvel, s csak mert ügyvéd vagyok, s apám becsületes mesterember módjára kereste kenyerét! - Hallani fogtok felőlem a tisztújításnál! Az öreg Perlegit nem sértette meg senki büntetlenül. Engem kikoszarzni!... szörnyűség! - Pedig mi jó szándékaim voltak irántok! - Becsületes embereknek tartám, s grófomat arra akarám bírni, hogy Ilkát fioknak adja, s így végezze perünket. Ne féljete, ebből ugyan mi sem lesz; - ha ti gögöseket vagytok, legalább éreztétek, hogy fölöttetek is vannak mások, kik reátok lenézhetnek. Ha grófom megegyezik is, s ha életembe kerülne, én meggátolom. - Fiamat kikoszarzni! Mánás s nemesember között mindig volt különbség, mióta Isten e világot teremtette, vagy legalább mióta grófok, bárók adattak pótléku teremtéséhez. - Gróf mindig gróf marad, de nemes és nemes közt különbséget tenni, s ily régi nemes közt, mint én vagyok! Ha harmincezer forintomba kerül is, azért jótállok, Hegyfalvy nem lesz alispán.

NYOLCADIK JELENÉS

Volt. Gáborszky.

PERLEGI.

Mit akar ez itt?

GÁBORSZKY.

Alázatos szolgálja tekintetes kolléga uramnak! *Meghajtja magát.*

PERLEGI

halkan. Kolléga! Lássá az ember! *Fönn.* Mivel szolgálhatok kegyednek?

GÁBORSZKY.

Inkább én jöttem ajánlani szolgálatomat.

PERLEGI

halkan. Itt valami csalás lappang. *Fönn, megvetéssel.* Sajnálom, de úgy hiszem, nemigen fogjuk használhatni. - Az ügyvédi helyek, melyeknek kinevezése tőlem függ, jó kezekben vannak... és...

- GÁBORSZKY *halkan.* Szemtelen büszkeség! *Fönn, alázattal.* Mégis vannak esetek, hol mindenkinek - a legcsekélyebbnek is - jó hasznát vehetni. Mi egy darab papiros? Semmi - legfeljebb ha pipagyújtásra használjuk, de írjon rá kötelezvényt százezer forintról s kincs. Gondolta-e a pecér, ki századok előtt kutyát ütött agyon, hogy bőrére majd a legbüszkébb családok, egész nemzetek fognak hivatkozni? Így egy kis titok vajmi nagy változást tehet egyes ember becsében is; helyzetünkben, mint tekintetes kollégám tudja, mélyebben avattatunk be némely viszonyokba.
- PERLEGI *halkan.* Aha! titkot árul az ellenfél meghitt embere... lássuk! *Fönn.* S hát mibe kerülne, ha e kutyabőrbe kissé beletekintenénk?
- GÁBORSZKY *halkan.* Mindig vagdalózik. *Fönn.* Én pénzért nem árulom szolgálatomat.
- PERLEGI. Értem - csak úgy jó reménység fejében, később vizontszolgálatokért; néha jó számolás... szüntelen szedjük kamatainkat, s adósunk azért megmarad. De így nem szeretek egyezkedni.
- GÁBORSZKY. Ne értsen félre, tekintetes kolléga uram, én csak e grófi család iránti tiszteletből...
- PERLEGI. Mi a manó! Csupa becsületből! Ez valóban ritkaság, hogy ügyvéd csupa becsületből árulja el felének titkait. *Halkan.* A semmirevaló mindig kollégájának nevez.
- GÁBORSZKY. A teinsúr méltatlanul bánik velem; én nem vagyok többé a Hegyfalvyék szolgálatában, másként bizonyosan...
- PERLEGI *halkan.* Ah! hát onnan fúj a szél? Egy kis bosszú? - Az is jó, ha használhatjuk.
- GÁBORSZKY. Látni fogja, hogy az, amit mondok, a teinsúrnak is legnagyobb érdekében fekszik, mert bizony három szép pere nagy veszélyben forog.
- PERLEGI *halkan.* Tudtam, hogy valami törvényes titok. *Fönn.* Háladatoságomra számolhat, főképp, ha egyszer hozzáfog titkához.
- GÁBORSZKY. Jól van hát. A méltóságos gróf leánya ma éjjel el akar szökni.
- PERLEGI. Elszökni?
- GÁBORSZKY. Hegyfalvy Vilmostal - magam olvastam levelét; - ha a gróf lefekszik, átjön kertünkbe, az úrfi ott vár rá és azután...
- PERLEGI *kezzeit összecsapja.* Ilka, a legártatlanabb leány, kit ismertem?
- GÁBORSZKY. Higgye el a teinsúr, azok az ártatlan leányok néha oly dolgokat tesznek, az ember alig győzi csudálni...
- PERLEGI. S ön azt mondja, hogy tulajdon szemeivel látta?
- GÁBORSZKY. Tulajdon szemeimmel - a levél Irma kisasszonyhoz volt írva, és épp ez oka elküldetésemnek is. Mihelyt Vilmos megtudta, hogy a levélke kezembe került, s általam feltöretett, a legutolsó szolgálként kergettek el... az egész család annyira kívánja e házasságot...

PERLEGI *félig hallhatólag.* A dolog világos; jó, hogy tudjuk, legalább elejét vehetjük; de még most is alig hihetem.

GÁBORSZKY *magában.* Végre fölhevült.

PERLEGI. S ki hozta a levelet?

GÁBORSZKY. Én inastól kaptam, de neki, amint mondá... engedelmet kérek, de tőle hallám...

PERLEGI. A kisasszony maga adta?

GÁBORSZKY. Nem - alig hihetem, de az inas azt mondta, hogy a teinsúr fiától kapta.

PERLEGI. Fiamtól. *Halkan.* Ó, értem, értem... visszaélnék a fiúval, barátságát használják, s kinevetik; mi volna elég rossz ily embereknek! *Fönn.* És hogy tudja ön, hogy a levelet Ilka kisasszony írta?

GÁBORSZKY. Én nem ismerem írását, s eleinte, megvallom, egészen másra gyanakodtam; a teinsúr fia és Irma kisasszony szeretik egymást, s én meg valék győződve, hogy a levél Gyulától jó...

PERLEGI. Az hibáznék még!... De tovább, tovább...

GÁBORSZKY. Midőn e gyanút közlém, Vilmos szemembe nevetett, s mondá: láttam-e ily férfiírást valaha? S csak akkor értém az egész dolog összefüggését.

PERLEGI *halkan.* Világos! *Fönn.* A levélben mi volt?

GÁBORSZKY. Csak az, hogy tíz óraker át fog jönni, s hogy a barlangnál várjanak rá;... az aláírás hibázott.

PERLEGI *halkan.* Ott leszünk, ott! *Fönn.* Ön háládatosságomra számolhat.

GÁBORSZKY. Köszönöm alássan.

PERLEGI. Ön nekem valóban nagy szolgálatot tett.

GÁBORSZKY. Nem mondtam, ugye? Ha nem szólok, három pernek örökre vége.

PERLEGI. Három pernek? Nem értem.

GÁBORSZKY. Ha e házasság megtörténik, vajon a gróf s Hegyfalvy perlekedtek volna-e még?

PERLEGI *haraggal.* S ön azt hiszi, azért akarom meggátolni e házasságot?

GÁBORSZKY. S hát mi más okból?

PERLEGI. Én, a perekért?

GÁBORSZKY *ravaszul.* Hisz magunk közt vagyunk, minek e tettetés; mintha bizony nem tudnám, prókátor inkább akármit, mint egy szép perét látja kimúlni a világból.

PERLEGI. Gáborszky!

- GÁBORSZKY. Hisz magam is ügyvéd vagyok, fájdalom, olyan, ki csak szegényebb perlekedőkre akadtam, s azért hol a teinsúrnak ezerek, nekem alig egy-két forint jutott; - mi önnél mesterfogásnak neveztetik, nálam szerényebb nevet kap, de a dolog végre mégis ugyanaz marad és...
- PERLEGI *a legnagyobb haraggal.* Ember, most mindjárt takarodjál szemeim elől!
- GÁBORSZKY *halkan.* Mi lelte ezt?
- PERLEGI. Semmirevaló! hogy mersz becsületes emberhez így szólani - hogy mered cimborádnak tartani azt, ki pirul, ha arra gondol, hogy valaki társadnak tarthatná?
- GÁBORSZKY. De teinsuram...!
- PERLEGI. Alávaló kém, ki uradnak, jóltevődnek titkait árúba bocsátod; ki a szent igazságnak templomába lopni mégysz; ki a törvény szavával polgártársaid nyugalját elrablod! Keress magadnak cimborákat rablók közt, ne nálam, s most takarodjál, távozzál tüstént szemem elől.
- GÁBORSZKY *a legnagyobb zavarban, halkan, midőn kimegy.* Világos: a Hegyfalyvak ezt is megvesztegették.
- PERLEGI. Átkozott ember! Mily méregbe hozott. De közlését használni fogom: inkább történjék akármilyen, mint hogy Hegyfalyv valaha Ilkát magáénak nevezhesse; s ha az egész világ frigyre lépne is ellenem, én nem engedek! De épp ott jó a gróf, tüstént fölfedezek mindent.

KILENCEDIK JELENÉS

Volt, a gróf.

- GRÓF. Mi baja volt, barátom? Egészen szobámba hallottam.
- PERLEGI. Ne is említse nagyságod. Ha csak rágondolok, vérem felforr. Ez az alávaló Gáborszky...!
- GRÓF. Gáborszky? Mit keres az itt?
- PERLEGI. Képzelve, nagysád... de hagyjuk ezt, s szóljunk dolgokról. Méltóságos uram, itt szörnyű dolgok készülnek, de méltóságod férfi, és bármi méltán érezze is megbántva szívét, nem fogja magát szenvedélyek által elragadtatni.
- GRÓF. Beh pompásan kezd, barátom - remélem, az egész csak tréfa.
- PERLEGI. Éppen nem az; de mielőtt szólok, ígérje meg becsületszavára, hogy mindenkinek meg fog bocsátani.
- GRÓF. Megbocsátani? De szabad tudnom, kinek?
- PERLEGI. Nem mondom addig, míg becsületére nem ígéri, hogy tenni fogja.
- GRÓF. Szinte megijeszt bevezetésével; de ám legyen, becsületszavamat adom, hogy mindenkinek, legyen bárki, szívemből megbocsátok.

PERLEGI. Jól van, s méltóságod férfi, gondolja meg, a fiatalság könnyelmű, szenvedélyes; csábítók, rossz tanácsadók...

GRÓF. Nos hát végre meg fogom-e hallani a nagy titkot?

PERLEGI *habozás után, nagy erőltetéssel.* Ilka kisasszony ma éjszaka el akar szökni.

GRÓF. Leányom? Perlegi, mi jut eszébe!

PERLEGI. Fájdalom, hogy nemcsak nekem jutott eszembe, - a dolog bizonyos, épp most volt itt Gáborszky; a Hegyfalvyak elkergették, s ő bosszúságában mindent felfedezett.

GRÓF. Ez valami félreértés.

PERLEGI. Fájdalom, nem az! Gáborszky maga olvasta a levelet, melyet a kisasszony Irmának írt; ma éjszaka, ha méltóságod lenyugodott, Ilka átmegy, Hegyfalvyék a barlangnál várják, és...

GRÓF. Leányom levelét?

PERLEGI. Fájdalom, nincs kétség - a levél ugyan, természetesen, nem volt aláírva, s Gáborszky, ki Ilka kisasszony írását nem ismeri, előbb fiamra gyanakodott; de alig közlé e gyanúját, s Vilmos szemébe nevetve kérdezé: látott-e már ily férfiírást? - Lehet-e még kételkednünk?

GRÓF *halkan.* Érteni kezdem. *Fönn.* No, s a levél hogy jutott Gáborszky kezeibe?

PERLEGI. Ő inasunktól kapta, s annak - fájdalom, hogy meg kell vallanom - kötelességfelejtett fiam adta át...

GRÓF *nevetve.* Fia, tulajdon fia!? *Halkan.* Ez gyönyörű tréfa.

PERLEGI. Higgye el, nagysád, inkább történt volna akármi, minthogy éppen fiamról kelljen ilyeneket mondanom; de az igazság mindenek fölött...

GRÓF *halkan.* Természetesen, leányomra fogta levelét. *Fönn, nevetve.* És hát még ma éjszaka - a barlangnál, ugye? és a vőlegény?

PERLEGI. Vilmos; ki volna más? - nem értem méltóságodat, mi van ebben kacagásra méltó?

GRÓF. Csak örömemben nevetek.

PERLEGI. Örömemben? S miért, ha szabad kérdeznem?

GRÓF. Hogy leányom így egészen kedvem szerint választott. Csak igaz lenne! Mit gondol, barátom, Perlegi?... *Nevet.*

PERLEGI. Ez hallatlan! De méltóságod csak tréfál, ugye? e botrányt nem fogja túrni?

GRÓF. Botrány? S miért, ha helybenhagyom?

PERLEGI. Helybenhagyja?

- GRÓF. Vilmos ellen mi kifogásom lehetne? Hisz maga mondta, kedves Perlegim, ő oly elmés, nyájas, csinos ember...
- PERLEGI. De kérem méltóságodat...
- GRÓF. Vilmos egyetlen figyermek: - Hegyfalvyéknak szép jószágaik vannak, jogaik roppantak - hisz maga mondta...
- PERLEGI. De az egekre kérem!...
- GRÓF. És pereink - maga e jószág, melyet másképp elvesztenék; nem javasolják-e minden törvényes tekintetek e házasságot?
- PERLEGI. De, méltóságos uram, ha mondom, hogy a pernek vége nem lesz, appellálunk, opponálunk, repellálunk, novizálunk - végre még novum cum gratiát kérünk...
- GRÓF. Miért bajlódnánk annyit, ha másképp is elvégezhejük?
- PERLEGI. És a világ, méltóságos uram, mit fog az mondani a dolog módjához?
- GRÓF. Bánom is én, ha leányom boldog lesz, s most legalább bizonyosan fogom tudni, hogy szeretetből választott, - hisz maga javasolta...
- PERLEGI. *elkeseredve.* És nagysád maga ellenzé akkor...
- GRÓF. Mert nem tudtam, hogy Vilmos leányomat szereti, s az ártatlant perorvoslatnak használni nem akartam; de ha a dolgok úgy állnak, mint maga mondja...
- PERLEGI. És méltóságod rangja - a grófi cím...?
- GRÓF. Századunkban semmi - hisz ismeri nézeteimet.
- PERLEGI. Mindenható!
- GRÓF. *nevetve.* Ha csak ez vala titka, még egyszer szívesen megbocsátok mindenkinek. *Nevet.* A cím...? Mintha én bánnám. Ah! de épp ott jó Vilmos.
- PERLEGI. Csak olyan Hegyfalvy-féle képet ne látnék! Ó, átkozott szabad-
elvűség! *El.*
- VILMOS. *Perlegi után néz.* Az öregúr kissé haragos, amint látszik; képzelhetem, csak utóhangjait hallám a vésznek, melyet mostohám hihetőleg egész erejében dörögtetett el feje fölött, s már ebből ítélve képzelhetem az egésznek nagyszerűségét.
- GRÓF. Nem képzelheti haragját; tegnap mondta, hogy inkább kitagadja fiát, mint hogy Irmát menyének elfogadja.
- VILMOS. Nem ő volna az első, ki nehezen szerzett vagyonát használná, hogy rajta gyermekeiktől boldogságukat vásárolja meg. Szülőknek gyakran kedvenc eszméjük, hogy a balgaságok, melyeket éltökben követtek, haláluk után gyermekeik által folytattassanak - ki tehet róla! -, ez is egy neme a halhatatlanságnak; egyébiránt az öreg Perlegi okos ember, ez megnyugtat.

- GRÓF. Igaz; én a legjobbat remélem. E világon, hol minden már kisebb vagy nagyobb mértékben önző, a legjobbak, kiknek elég eszök van legalább önhasznuk nélkül másoknak nem áldozni, s az öreg Perlegi ezek közé tartozik; csak ön szülői ne makacskodjanak.
- VILMOS. Azt bízza reám - amint a dolog megtörtént, nem lesz kifogásuk ellene; oly okok, mint az öreg Perlegi háromezer forintja, végre mindenkit önsúlyok által győznek meg; - azonkívül egész házuk tele lesz kortesekkel, szükség esetében segítségül hívjuk azokat is. - Hát a tiszteletes mit mondott?
- GRÓF. Soha senkiben még inkább meg nem csalódtam; mindig kétkedő s féltékeny embernek gondolám, s részéről nagy ellenzést vártam; remélém ugyan, hogy nagy ügyel-bajjal végre rábírhatom, de hogy szót sem emelend akaratom ellen, mosolyogva fogja ajánlani szolgálatát ily tárgyban: azt megvallom, nem gondoltam felőle. Csak igaz marad: az embert nem ismerheti más, mint ki segélyökre szorult; mit tesznek s mit megtagadnak, sokszor egyenlőn meglepő.
- VILMOS. Nem mondtam-e mindig? Én ismerem az embereket.
- GRÓF. Korában nem nagy nyereség; szomorít s nem őriz, mert végre emberismeretünk, mint egyéb elveink, közönséges teóriában maradnak.
- VILMOS. Legalább, ha nőt veszek magamnak, meg fogom választhatni...
- GRÓF. Ön nőt? - *Nevet.* Szegény tatárné!
- VILMOS. Én, s miért nem én? Huszonhat éves vagyok.
- GRÓF. *nevetve.* S hát mikor tartjuk a lakodalmat? Remélem meghí...
- VILMOS. Hogyne! - Örömapának.
- GRÓF. Ha azt elérhetném, higgye el, nem adnám sokért.
- VILMOS. S miért?
- GRÓF. Ön elveivel... *Nevet.*
- VILMOS. *nevet.* Igaz, s van-e nevetségesebb e világon, mint embert látni, ki elveivel homlokegyenest ellenkezésben él?
- GRÓF. Én nem ismerek semmit, s mégis ahová csak nézünk, ily látmány jő elénk; ez éppen, mi az életet oly tréfássá teszi; egész világ egy nagy komédia.
- VILMOS. Tele kis szomorújátékokkal; szinte csuda, ha a műkedvelők, kik eljátsszák, mennyi örömet találnak a színpadon.
- GRÓF. Csak a mi kis vígjátékunk sikerülne!
- VILMOS. Remélem; én legalább jó szerepet választék magamnak.
- GRÓF. De mi ez ahhoz képest, ha ön legénységének torát üljük?
- VILMOS. Az sem lesz szebb - fogadom.
- GRÓF. Ön mint becsületes, jó házasárs? - Jó éjszakát. *Nevetve el.*

VILMOS.

S miért nem? Mért nem lehetnék szintoly becsületes házastárs, mint bárki más? Mert néha a házasság ellen elméskedem? - Szép ok! Ki nem tette ezt soha életében? Szinte bosszankodom e kacagáson. - Ne féljen, gróf úr, én boldog férj leszek, s ön, tudom, nem fog kacagni lakodalmamon. - De mit töprenkedem? Nem lesz-e pár óra múlva Ilka enyim - életem angyala, boldogságom? Nem fogom-e őt szívemhez szorítani! Ó csak kacagjatok, vessétek szememre elmés-ségeimet, vádoljatok következtelenséggel - én egy szóval felelek: szerettem!

Függöny legördül.

NEGYEDIK FELVONÁS

ELSŐ JELENÉS

Sötét est. - Kert Helyfalvy házánál, mint a III. felvonásban. - Jobbra barlang, előtte néhány fa, hátul balra egy nagy fa. Vilmos, Gyula.

- VILMOS. Bizonyos vagy, hogy senki észre nem vett?
- GYULA. Bizonyos; lovamat a határcsárdánál hagytam, s gyalog jöttem az erdőn át. - Egy lélekkel sem találkoztam.
- VILMOS. Hiszem - mert kinek csak táncolni lába s inni gégeje van, kasznárunk házánál dorbézol - s hála az égnek, korteseink oly lármát ütnek, hogy biztosak lehetünk; a kapuk nyitvák, kutyáink láncon, nem veheti senki észre, ha távozunk. Nem mesterileg készítettem-e el mindent?
- GYULA. Barátom, én mégsem vagyok nyugodt; ki tudja, mily akadályok támadhatnak még? S ha nem is, lám - hadd valljam meg - én egész életemben becsületes ember voltam, s lelkemet sérti a gondolat, hogy éppen legfontosabb lépésemet, mint valami rosszat, titkolva teszem.
- VILMOS. Kérlek, ne kínozd szüntelen magad; mi vagyunk-e okai, hogy titkolóznunk kell? S ha hiba ésszel tenni, mit szívünk sugall: minket illet-e a szemrehányás? Játssz csak játékodat nyílt kártyákkal, s jótállok, elveszted. Csak tervünk szerencsésen sikerüljön, a többit magamra veszem.
- GYULA. Adja az ég! - Úgy hozzászoktattál boldogságom gondolatához, hogy csak életemmel veszthetném.
- VILMOS. Ne félj - a gondolat valósulni fog; mostohánk kérésemre szobájába zárkózott, míg mindennek vége nem lesz; - apám korteseivel bajlódik - nincs veszély. De vigyázz magadra, hogy a kricskeiek kezébe ne kerüljön: apám veled tart, s mint főbíróra, már rád köszönté poharát; ha valahogy egy párral összeakadnál, az ördög sem szabadítana ki karjaik közül - reggelig hurcolnának körül, s lakodalmadnak vége! - Hány az óra?
- GYULA. Fél tízre elmúlt, ha ugyan nem csalódom. - Oly sötét van, nincs mód az órát megnézni.
- VILMOS. Annyival jobb, nincs szükségünk világosságra; átkozott idő, hogy nem tud sietni!
- GYULA. Váró szerelmesnek egy óra egész öröklét.
- VILMOS. Házasoknak is, úgy mondják legalább némelyek. De *hallgatózik* lépteiket hallok - vonuljunk vissza.

A barlang előtti fák mögé rejteznék.

MÁSODIK JELENÉS

Előbbiek rejtve, három kortes palackokkal.

HARMADIK KORTES *énekel.*

Végigmentem a nagy utcán,
Hegyfalvy lesz a vicespán.

ELSŐ KORTES. Ne ordíts, Pista.

HARMADIK KORTES. Miért ne?

ELSŐ KORTES. Mert az egész világot fölbolygatnád lármáddal - s itt már alszanak.

HARMADIK KORTES. Kicsoda?

ELSŐ KORTES. Hát a vicespánné.

HARMADIK KORTES. Majd megőrül, ha fölébred, s hogy férje vicespán lesz. - *Kiált.* Éljen Hegyfalvy, a vicespán!

MÁSODIK KORTES. Hallgass, fiú! mert pórul jársz.

ELSŐ KORTES. Mit is akartam csak az előbb hamarjában mondani? Igaz! hallottátok-e, amit az a fiskális mondott?

HARMADIK KORTES. Majd bizony - hallgatok is én másra. Az öreg Pitykésy kiadta a parolát: - Hegyfalvy alispán, Perlegi főbíró; mi közöm a többihez?

MÁSODIK KORTES. No hát mit mondott az a fiskális?

ELSŐ KORTES. Hogy Hegyfalvy szörnyű gőgös ember: minden nemesembert megvet.

MÁSODIK KORTES. Csak nem oly ostoba? - Hisz maga is nemesember.

ELSŐ KORTES. Te azt nem érted, öcsém; látod, ezeknek a hintós nemesembereknek igen furcsa gondolataik vannak: mert darócban járnak, azt hiszik, hogy ők nem meztelen jöttek a világra.

MÁSODIK KORTES. No, az hibáznék még!

ELSŐ KORTES. Az a fiskális azt beszélte, hogy Perlegi - hisz tudjátok, az, kit főbírónak akarunk...

MÁSODIK KORTES. Az áldott ember! Ma is - fizette a szekereket, melyeken ide jöttünk - szinte örülök, hogy a vicespán megengedte, hogy rá voksoljunk.

ELSŐ KORTES. Amint mondom: Perlegi Hegyfalvy leányát megkérte, s kikosarazták, mert nem mágnás.

HARMADIK KORTES. Nekem nem kell mágnás, nem kell paraszt, nem kell purger! - Aki nem nemes, az előttem semmi.

MÁSODIK KORTES. Kikosarazta? Az lehetetlen, hisz oly szép pusztája van, és most meg a vicespán mellett korteskedik.

- ELSŐ KORTES. Az mind semmi; restaurációkor minden csak körülállástól függ - akinek sok kortese van, avval kezét csapnak, ha maga az ördög volna is - akinek nincs, az ott marad, s avval vigasztalhatja magát, hogy barátai vannak.
- HARMADIK KORTES. Mikor úgy adják ki a parancsolatot, ki tehet róla!
- MÁSODIK KORTES. Hát kend, bácsi, csakugyan azt hiszi, hogy a mi szeretett alispánunk csakugyan gögös ember?
- ELSŐ KORTES. Biz azt én, s ha kend visszagondol tavaly ilyenkorra: akkor nem bántak ám így velünk, mint most.
- MÁSODIK KORTES. Hát mit tegyünk?
- ELSŐ KORTES. Most igyunk, később majd megvállik; ha az, amit a fiskális mondott, igaz...
- MÁSODIK KORTES. Én bizony másnak adom a voksomat.
- HARMADIK KORTES. Már én meg mindig csak bátyó után ordítok.
- ELSŐ KORTES. Sokan Ákosyt emlegetik, - minden voksot három pengő húszassal fizet.
- MÁSODIK KORTES. Biz az sem rossz szegény legénynek.
- HARMADIK KORTES. De most igyuk előbb ennek a borát. *Indulnak.*
- MÁSODIK KORTES. Több esze van a fiúnak, mint gondoltam.
- ELSŐ KORTES. Mert, látja kend, ha a vicespán csakugyan gögös, s leányának mágnást keres... *E beszéd alatt elmennek.*

Vilmos és Gyula előjönnek.

- VILMOS. Ím, ezek is szövetségeseink; - Gáborszky, tudta nélkül, mellettünk korteskedik. Csak igaz marad, aki mer, azt segítik az istenek.
- GYULA. Ez új gazság Gáborszkytól. Mindig gondoltam, hogy apádnak nem hű embere.
- VILMOS. Nem tudod, hogy szegényt azóta elkergettem? Hadd élje világát - úgyis van-e valami szebb, mint gazembert látni, ki homloka izzadságában, anélkül, hogy akarná, becsületes emberek javára dolgozik? De most menjünk, én Irmát hozom, te ott a fánál várj Ilkára, mindjárt itt leszek. *El jobbra, Gyula hátul a nagy fához megy.*

HARMADIK JELENÉS

- GÁBORSZKY *jő lassú léptekkel előre, s megáll.* Mindjárt itt lesznek - háromnegyed elmúlt - a gróf ablakai sötétek - s a vicespánné nőcselédeit aludni küldte; - minden rendén van - csak rajta - nincs akadály többé, nemde, Vilmos úrfi s vén Perlegi uram? Vígan leszünk, csak egyedül rólam feledkeztek meg. Hogy is juthatna eszetekbe, hogy az alávaló kém, a kurta prókátor, a nem tudom mi - egész ügyességeket semmivé teheti? - Egy kis kém, egy zérus, melyet elfeledtetek; - s nem mind e sok számolás hiában, nemde? Ki gondolta volna, hogy egy csepp ennyit is tehet!? - Ámde ha méreg volt!

Szünet.

Előbbiek, Vilmos, Irma lassan a nagy fához jönnek, melynél Gyula áll.

GÁBORSZKY *nem veszi észre a történeteket. Mintha neszt hallanék! Hallgatódzik. Minden csöndes ismét. Gondolkozva. Kém! semmirevaló! Ki jóltevéjének titkait elárulja! Nemde, úgy vala, teins kolléga uram? S miért? Mert Perlegi uram Hegyfalvy által megvesztegetettette magát, mert urát ő is elárulta, s most fél, hogy terve miattam füstbe megy; ha ez nincs, ha árulatom hasznára van: Gáborszky becsületes, legkedvesebb barátja - rajta kívül nincs több ember a világon! csudálatos, mennyire gyűlölnék minden rosszat, ha véletlenül ellenök fordul!*

Előbbiek, Ilka a fához jön, s amint megérkezett, Gyulával, Irmával és Vilmossal el balra.

GÁBORSZKY. *Ismét lépteiket hallok - de kifelé mennek... talán valami részeg kortes, ki erre kóborol. Körülnéz. Nem szeretném, ha valaki itt találna: - az egész ház gyűlöl; - mert engem elcsaptak, az öreg János s a kertészlegények csupa örömből lerészegedtek; - ha így éjjel rám akadnának, nem állok jót... s főképp Vilmos! Csak bátran, Gáborszky, bátran! Hisz végre egy kis verés nem a világ! S mi Gáborszkyak nemesemberek vagyunk - nem rossz lenne egy kis majorpotenciát kezdeni valaki ellen. Elődeink is verekedve keresték jószágaikat: mai nap, ha nemesembert vernek meg, csak pénzben kap elégtételt, de azért nincs is annyi veszély a dologban. Hallgatódzva. Lépteiket hallok... erre jő... férfi! Ez bizonyosan Vilmos lesz... Bújjunk el. Fa mögé rejtőzik.*

NEGYEDIK JELENÉS

Volt, Perlegi.

PERLEGI. *Végre helyen volnék; - itt a barlang - Ilkának szükségképp erre kell jönnie. A barlang felé megy.*

GÁBORSZKY. *Furcsa, hogy arról az oldalról jő, s járása olyan, mint Vilmosé - hátha igazam lett volna?...*

PERLEGI *a szín közepe felé jő. Minden csöndes, bár jönnének már - nem szenvedhetem a várakozást.*

GÁBORSZKY. *Az úrfi, úgy tartom, unja magát; ne félj, gondolkodom mulatságról.*

PERLEGI. *Csak a grófot érthetném... kérdés sincs: nem hiszi az egészet... A barlang felé megy.*

GÁBORSZKY. *Megint közelít - csak valahogy össze ne akadjunk; ha tanú nélkül verettetném meg, nem venném föl a világot.*

PERLEGI. *Hiúság, nagyravágás! - Furcsa dolog, hogy nincs ember, de csak egy sincs, ki tőlük ment volna; vagy oly magasnak gondoljuk magunkat, hogy emelkednünk nem is kell, vagy fölebbre vágyódunk; egyik büszke a másik hiú, s mindenik - ha már sasként emelkednie*

nem lehet - szívesen csúszik legalább fölfelé. - Hejh, beh bolond az egész világ! *A barlang felé megy.*

GÁBORSZKY. Csak ne járna mindig föl s alá - valahányszor közelít, remegek.

PERLEGI. Mégsem jó; hátha az az átkozott Gáborszky bolondnak tartott?

GÁBORSZKY. Ha nem jönnek, végre magam is azt hiszem, hogy Vilmos az egészet csak azért gondolta ki, hogy elkergettesen.

PERLEGI. S még széket sem talál az ember!

GÁBORSZKY. Csak elmehetnék anélkül, hogy észrevenné.

PERLEGI. Lépteket hallok!

GÁBORSZKY. Jön!

PERLEGI. De Ilka hogy jöhet onnan? Házuk erre van...

GÁBORSZKY. Irma, kétségkívül Irma - házunkból jön!

ÖTÖDIK JELENÉS

Előbbiek, Hegyfalvyné.

HEGYFALVYNÉ *hátról jobbról.* Még minden csendes!

GÁBORSZKY. Most el, egyenesen az alispánhoz - meglátjuk végre, kinek volt igaza. *Halk léptekkel el arra, merről Hegyfalvyné jött.*

HEGYFALVYNÉ. Vagy talán már a templomba mentek?

PERLEGI. Bizonyosan előbb Irmánál volt, onnét jő, - hisz a Hegyfalyak mind egyetértenek.

HEGYFALVYNÉ. Remélem, nincs új akadály - a gróf ablakai sötétek. *A barlang felé megy.*

PERLEGI. Felém közelít - mozdulni sem merek; mit csináljak vele?

HEGYFALVYNÉ. Ő méltósága bizonyosan nem álmodik arról, hogy veje nemesember lesz.

PERLEGI. Ha mindjárt megszólítom, azt fogja mondani, hogy sétálni jött - vén bolondnak fog nevezni, s én nem bizonyíthatok be semmit. Ha Vilmost megvárom, in flagranti találom, az igaz, de nem engem vesznek-e üzőbe? az más kérdés; - csupa baj!...

HEGYFALVYNÉ. Lakodalmamon nem örültem úgy, mint most a gróf bosszúságára örülök.

PERLEGI. Repozícióknál voltam, brachiumot hoztak ellenem, de ily aggodalomban nem voltam még... nincs félelmesebb dolog az asszonynál: ritkán bánt, az igaz, de oly könnyen megbántatik, s akkor mit csinálhat a becsületes ember!

HATODIK JELENÉS

Előbbiek, gróf hátul balról jő.

- GRÓF. Mégis jelen kell lennem az első haragnál - mulatságos lesz, s talán segíthetek is a szegény fiatalembereken.
- HEGYFALVYNÉ. *mindig közelg Perlegihez. Az Ábrányiak szép család, általuk mennyi nagy névvel jövünk atyafiságba, - az egész világ irigyleni fogja házunk megtiszteltetését.*
- GRÓF. Világosságot látok; vonuljunk e fa mögé. *Elvonul.*

HETEDIK JELENÉS

Előbbiek, Hegyfalvy, kit Gáborszky kézen vezet. Biri, huszár lámpással, cselédek fáklyákkal hátul jobbról jönnek.

- GÁBORSZKY. Itt vannak, teinsuram - ha szavamnak nem hitt, higgyen önszemeinek. *Midőn Perlegi és Hegyfalvyné egymást, Gáborszky és Hegyfalvy e kettőt meglátják, közcsudálkozás.*
- HEGYFALVYNÉ. Perlegi!
- PERLEGI *kezait összecsapja. A teinsasszony!*
- HEGYFALVY *haját simítja. Feleségem!*
- GÁBORSZKY *éghez emelt kezekkel. Oda vagyok! A cselédek, egymás közt suttogva, visszavonulnak.*
- HEGYFALVY *zavarodva. Kedves Erzsikém, engem Gáborszky hitt...*
- HEGYFALVYNÉ. Ismét Gáborszky! Hol van az az alávaló ember?
- GÁBORSZKY *halkan. Ezt az alispán nem bocsátja meg soha; - ide hozom, s ő nem is mondhatja, hogy nem látott semmit.*
- PERLEGI *Hegyfalvyhoz. Remélem, a teinsúr nem gondol semmi rosszat felőlem; becsületemre mondom, nem is tudom, hogy ily közel vagyok a teinsasszonyhoz.*
- HEGYFALVYNÉ. Még az hibázott! - e vén bolond védelmezi magát; - no várjon, Gáborszky, várjon!
- HUSZÁR *ki azalatt fáklyával körüljárt - a fa mellett, hol a gróf van rejtve. Itt még egy van, teinsuram!*
- MIND. Ah, a gróf!
- PERLEGI. Hála az égnek, hogy nagyságod itt van. Legjobban fogja bizonyítani, hogy igazat mondtam.
- HEGYFALVYNÉ *haraggal. Nincs bizonyosságra szükség. A grófhoz. Minek köszönhetjük e szerencsét?*

GRÓF. Az est oly szép - kertemben voltam, magam sem tudom jóformán, hogy jöttem idáig.

PERLEGI. Bizonyosan nagyságod is azért jött, miért én; ez az átkozott Gáborszky szépen rászedett.

HEGYFALVY. Gáborszky?

GRÓF *halkan Perlegihez.* Ne szóljon semmit.

PERLEGI. Már engedelmet kérek, ha sötét éjjel idegen helyen találnak, én bizony megmondom okát, nehogy valami rosszabbat gyanítsanak - úgyis nagyságodról sem fogják hinni, hogy úgy véletlenül bújt e fa mögé; - tehát gondolja meg csak a teisúr, ma reggel Gáborszky nálam volt, s tudtomra adta, hogy az éjjel a gróf leánya s Vilmos úrfi együtt elszöknek... azért jöttem hát, hogy megakadályoztassam.

HEGYFALVY *Gáborszkyhoz.* Alávaló!

GÁBORSZKY. Nem voltam már szolgálatukban - elkergettek.

GRÓF *nevetve Hegyfalvynéhoz.* Valóban, nagyságtok ügyes kémet tartottak.

HEGYFALVYNÉ. Talán ügyesebbet, mint a gróf gondolná!

GRÓF. S vajon önházukban éppolyan ügyességgel üzte mesterségét, mint nálam? Vagy csak Ilkámra fordította egész figyelmét! *Nevet.*

HEGYFALVYNÉ. S ha talán mégis ez esetben igazat mondott, s Ilka kisasszony Vilmostal talán a templomban volna...?

GRÓF *halkan.* Megesnék! Ah, de nem lehet. *Gúnyolva.* Megvallom, minden tisztelettel, több gyanúm volna Irmára.

HEGYFALVY. Lányom rég aludni ment.

HEGYFALVYNÉ. Ez rágalom! De mindjárt meglátjuk. *El.*

HEGYFALVY. Én, megvallom, barátom, nem értelek; hogy gondolhatsz ilyet leányomról?

GRÓF. Éppen úgy, mint te Ilkáról; egyébiránt nem látok semmi oly véghe-tetlen borzasztót az egész történetben; ha leányod Perlegit szerette, s látva, hogy megegyezését nem nyerheti meg, végre titkon követte oltárhoz - ki veheti ezt rossz néven?

HEGYFALVY. Ah, az nem lehet - az tökéletesen lehetetlen.

GRÓF. Megvallom, igen valószínűnek hiszem.

HEGYFALVY. Férjhez menni szülői megegyezése - Erzsikém megegyezése nélkül... szörnyűség!

GRÓF. Ha a szülők gyermekeiktől lehetetlenséget kívánnak, vehetik-e rossz néven, hogy engedelmességet nem találtak?

NYOLCADIK JELENÉS

Előbbiek, Hegyfalvyné, s mindjárt Gyula, Irma.

HEGYFALVYNÉ *legnagyobb haragban.* Elszökött az alávaló! - A templomba! - az egész világba - ó, ez szörnyűség!

A cselédek szerte futnak; Gyula, Irma jönnek.

IRMA *Hegyfalvy lábaihoz borul.* Atyám! bocsánatot...

HEGYFALVY *neheztelve.* Ez nem jó volt, leányom, ezt nem érdemeltem tőled.

HEGYFALVYNÉ. Nem jó? - nem érdemelted? Mondd: alávaló - szemtelen - csúfos! s mit tudom én - a magyar nyelv oly átkozott szegény!

IRMA *fölkel, méltósággal.* Apám bocsánatát kértem...

HEGYFALVYNÉ. Az enyimre, ugye, nincs szükség? Várj csak, várj! Majd jobb rendbe szedünk! A házasság úgysem ér semmit - titkos, haszontalan házasság! Majd adok én a tiszteletesnek is...

HEGYFALVY *halkan nőjéhez.* Elfeleded, hogy magam kértem meg?

HEGYFALVYNÉ. Megbódulok!

GRÓF *titkon Gáborszkyhoz.* Menjen a kortesekért, tán hasznukat vehetjük.

GÁBORSZKY *halkan a grófhöz.* Értek mindent. *El.*

HEGYFALVYNÉ. De ez nem lehet, nem maradhat úgy. - Te leányodat egy jöttment prókátornak adni fogod.

PERLEGI. Jöttment prókátor! Már ez sok!

GRÓF. Nyugodtan, barátom! *Hegyfalvynéhez.* S nagysád engedje meg, hogy egypár szót szóljak.

HEGYFALVYNÉ *dühösen.* Méltóztassék, hisz úgyis tudjuk, önnek köszönhetjük e gyönyörű meglepetést.

GRÓF. Jól gyanítja. Én, megvallom, munkás valék leánya boldogításában, s becsülemnek tartom; Gyula Irmát szereti; s őt gyermeksege óta ismerem, s mindinkább becsülni tanultam; - már mondd magad, barátom *Hegyfalvyhoz*, midőn Ilkától hallám, hogy leányod e szerelmet viszonozza, miután ez öreg barátom *Perlegire mutat* kérését indulatosan elutasítottátok, s meggyőződtem, hogy e fiatal emberek boldogsága csak akaratotok ellen eszközölhető - hibáztam-e, hogy tevém?

HEGYFALVY. Biz mind igaz, de...

HEGYFALVYNÉ. Egy prókátor fia!

GRÓF. Hát tulajdon gyermeked, legkedvesebb gyermeked boldogsága nem ér többet egy előítéletnél - oly előítéletnél, melyet még barátid előtt sem mernél megvallani, melynek ellenkezőjét évek óta hirdetted?

HEGYFALVY. Igaz, igaz - de Erzsikém!...

HEGYFALVYNÉ. Egy prókátor fia, s nagyapja mesterember!...

PERLEGI. De régi nemes, mint bárki más.

HEGYFALVYNÉ. Ki hiszi azt, hogy nemes, ha mindenki dolgozni látta?

PERLEGI. Már kövesse meg magát a teinsasszony: Magyarorszában nincs leány, kinek szégyenére válnék, ha Perleginének neveztetik.

GRÓF. Nyugodtan, barátom; mérsékelje magát.

PERLEGI. Mérsékelni! S miért? Mert a teinsasszonynak eszébe jutott becsületben gázolni? Én nem szorultam senki kegyelmére; a vagyont, melyet bírok, magamnak szereztem - apám becsületes munkával kereste kenyerét, legalább Istenen kívül senkinek sem tartozott hálával! s ez is egy neme a nemességnek.

GRÓF. Hisz látja, Hegyfalvy barátom úgyis megegyezik.

PERLEGI. Ha tőlem függne, inkább semmivé tenném az egészset...

GRÓF. Mit jut eszébe? Elrontani két lény boldogságát csupa szeszélyből? *Hegyfalvyékhoz*. Nézzék Gyulát: fiatal, becsületes, teli reményekkel, gazdag!...

PERLEGI. Minden jószágaimat neki adom át, s halálom után is csak marad valami, miből eltemethetnek.

HEGYFALVY. Mit gondolsz, Erzsikém?

HEGYFALVYNÉ. Kell is nekem pénze - azért mégis csak prókátorné marad.

GRÓF. Gyula előtt az egész világ nyitva áll - most főbíróvá választjuk - ha te feljebb mégysz, helyedet foglalhatja el, barátom; ha Ilkát szeretted volna, örömmel vőmnek fogadnám.

HEGYFALVYNÉ. Tudjuk, tudjuk! Mintha bizony a nemesnek odaadná leányát.

GRÓF. Én? - No, szóljon, Perlegi! Hát azt gondolják, én ajkaimon hordom szabadelvűségemet - csak másoknak hirdetem elveimet, hogy ellenkezőket kövessenek? Nem adnám nemesnek leányomat! Hát nem a 19. században élünk? Nem érezzük-e, hogy középkori fogalmainknak napunk világában végre el kell enyészni; hogy nem a cím, hanem belső teszi az embert? Vagy csak én álltam volna meg e haladó világ közepett, hogy az egyenlőségnek...?

KILENCEDIK JELENÉS

Előbbiek, Ilka, Vilmos.

ILKA *az előbbi beszéd alatt bejőve, most halkán közelített.* Ó atyám! Mi jólesik e szavakat hallanom.

GRÓF *sebesen megfordul.* Te itt, Ilka? Honnan, miként?

VILMOS. Velem jött.

GRÓF. Önnel? *Halkan.* Átkozott!

VILMOS. Bocsánatot kérnénk, de szavai fölmentenek e kötelességtől; ha így ismerem nemes jellemét, higgye el, nem lépnek Ilkával elébe.

GRÓF *halkan.* Mit csináljak. *Fönn.* Megvallom, e mód...

VILMOS. Bocsánatot, de a gróf maga ezt javasolta.

GRÓF *halkan.* Kelepcében vagyok. *Fönn.* Az más - szülői Irmát Gyulának soha nem adták volna másképp, s azért, megvallom, magam tanácsoltam; de nálam - nálam nem látom át szükségét...

VILMOS. Nem ismerém a grófot úgy, mint most... Korunkban annyian hazudnak szép elveket - mi csuda, ha a legmagasb jellemű férfiak félreismertettek!

GRÓF *halkan.* Még gúnyol az átkozott.

VILMOS. Ilka maga ily tévedésben volt; azonkívül tudtam, hogy a tiszteletes soha titkos házassághoz segédkezet nem nyújt, ha csak azon tévedésbe nem hozzuk, hogy mind a két apa megegyezik, s csak más akadályok hátráltatják boldogságunkat...

HEGYFALVYNÉ. Én, példának okáért.

VILMOS. Mit tettem mást? S nem érdelek-e bocsánatot azért, hogy kívánatát teljesítém?

GRÓF. Végre még érdemet csinál magának belőle, s az egész csak csupa barátságból történt - megérdemléné, hogy...

PERLEGI. Miért tetteti magát méltóságod? Hiszen ma, mikor az egész tervet elbeszéltem, maga mondta, hogy legnagyobb öröme van...

GRÓF *halkan.* Még ez hiányzott.

PERLEGI *halkan.* Törvényes tekintetből Ilka jobbat nem is választhatott.

GRÓF *halkan.* Vigye manó törvényes tekintetét!

HEGYFALVYNÉ. Most mindjárt meglátjuk a szép szabadelvűséget...

ILKA *atyja mellére simul.* Kedves atyám!

GRÓF *halkan.* Tulajdon ügyvédemmel rokonságban! - De mit tegyek? Ha nem tettem magam, kinevetnek. *Fönn.* Jöjjön ide, Vilmos! *Leánya kezét Vilmoséba teszi.* Így, legyetek boldogok!

ILKA és VILMOS. Atyám!

GRÓF. Higgyétek, a forma talán hibás: - a dolog maga legszebb reményeimet valósítja.

HEGYFALVY *szemeit törli.* Megvallom, barátom, csalódtam benned - nem gondoltalak ily valódi szabadelvű embernek.

HEGYFALVYNÉ *halkan.* Menyem grófleány. *Fönn.* Jer ide, angyali Ilkám!

GRÓF *Irma s Gyulára mutatva.* S e pár ne kapjon szülői áldást?

HEGYFALVYNÉ *halkan.* Csak semmivé tehetném az egészet.

HEGYFALVY *nőjéhez.* Közel háromszázezer forint érték...

HEGYFALVYNÉ *halkan.* Csak prókátor ne volna.
HEGYFALVY *halkan.* Szolgabíró lesz.
HEGYFALVYNÉ *halkan.* S nagyapja?...

TIZEDIK JELENÉS

Előbbiek, Gáborszky jó kortesekkel.

GRÓF *halkan* Hegyfalyhoz s nőjéhez. Ezek előtt csak nem fogják mondani, hogy leányukat nem adják nemesemberhez.

HEGYFALVYNÉ. Jól van hát: legyetek megáldva.

HEGYFALVY. Nem mondtam mindig: - Erzsikém angyal.

KORTESEK. Éljen alispánunk! - Éljen főbíránk!

ELSŐ KORTES. Igaz-e, hogy lakodalomra jövünk?

HEGYFALVY. Igaz, s pedig kettős lakodalomra; - íme leányomat, Irmát, jövő főbírárnak, Perleginek adtam nőül.

KORTESEK. Éljen!!

HEGYFALVYNÉ. S kedves Vilmosunk méltóságos gróf Ábrányi egyetlen leányát vette el.

KORTESEK. Éljenek!!

ELSŐ KORTES. Lássa, teinsúr! pedig a rossz emberek már nekünk azt mondták, hogy leányát nemesnek sohasem adná.

HEGYFALVY. Én? Barátim, nem élünk-e az egyenlőség századában?

GRÓF *halkabban.* Mégis, valljuk meg az igazat: ha szerelem nem segítene, néha nem sok nyomát látnók.

GÁBORSZKY *halkan.* És a pénz!... Csak ne volna Perleginek pusztája, s Vilmosnak joga az egész faluhoz - ki tudja!...

MÁSODIK KORTES. Ez az igazi mágnás, ki leányát nemesemberhez adja!

GRÓF. Hisz Magyarországon mágnás és nemesember közt nincs különbség.

KORTESEK. Éljen!!

HEGYFALVY. S hála az égnek, nálunk minden nemesember egyenlő.

KORTESEK. Éljen az egyenlőség!

A függöny legördül.